

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIX

Нови Сад, новембар 1997

Књига 57

Број 11

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Др Јовица Релић

Чиниоци који ометају или подстичу психолошки третман извршилаца кривичних дела оболелих од шизофреније ако су под „заклетвом” / 423

РАСПРАВЕ

Јован Ј. Јерковић

Тужба за брисање уписаног права у катастру непокретности (Забележба покретања поступка) / 429

Мр Тамаш Корхец

Правна регулатива вишејезичних натписа у Републици Србији и њихово спровођење у Војводини / 439

Душан Гајић

Остваривање права запослених на штрајк / 448

ПРИКАЗИ

Бојан Пајтић

Лексикон грађанског права — јединствени подухват југословенских цивилиста / 454

Дејан Укропина

Уговор између Савезне Републике Југославије и Републике Хрватске о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима (са интегралним текстом уговора) / 457

ХРОНИКА

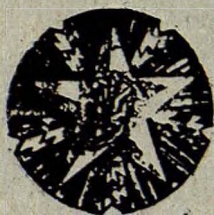
Адвокатска комора Војводине пуноправни члан МУА — Прво саопштење
Етичког одбора Удружења правника Србије — Конференција о спољној
контроли рада полиције — Катедра Адвокатске коморе Војводине —
Јубилеј Основне адвокатске коморе у Нишу / 466

ПРАКСА

Стварно и наследно право / 469

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 470

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрним звездом

CONTENTS

ARTICLES

Jovica Relić, Ph.D.

Factors Which Hinder or Urge Psychological
Treatment of Perpetrators of Criminal Acts
Suffering From Schizophrenia if They are
Under „Oath” / 423

DISCUSSIONS

Jovan L. Jerković

Charge for Erasing Registered Right in the Cadastral
Survey of Immovables / 429

Tamaš Korhec, LL.M.

Laws on Multi-Lingual Public Inscriptions in the
Republic of Serbia and Their Implementation
in Practice in the Vojvodina Province / 439

Dušan Gajić

Fulfilment of Employees' Right on Strike / 448

REVIEWS

Bojan Pajtić

Lexicon of Civil Law / 454

Dejan Ukropina

Contract Between the Federal Republic of Yugoslavia
and the Republic of Croatia for Reciprocal
Support in Civil and Criminal Law Cases / 457

CHRONICLE / 466

CASE LAW

Civil Law / 469

NOTICES

From the Meeting of the Managing Board of the Vojvodina Bar Association / 470

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928—1932), др Никола Николић (1933—1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937—1941), Милорад Бојић (1952—1972), Сава Савић (1973—1987), Мирослав Здјелар (1987—1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веј, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Јанко Кубињец, адвокат у Бачком Петровцу, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, Предрај Веселиновић, адвокат у Новом Саду

Технички уредник

Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/І. Телефон: 021/29-459, 21-235
Ручкописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIX
Књига 57

Нови Сад, новембар 1997
Број 11

ЧЛАНЦИ

УДК 343.222:616.895.8

Др Јовица Релић
професор Правног факултета у Новом Саду

ЧИНИОЦИ КОЈИ ОМЕТАЈУ ИЛИ ПОДСТИЧУ ПСИХОЛОШКИ ТРЕТМАН ИЗВРШИЛАЦА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ОБОЛЕЛИХ ОД СХИЗОФРЕНИЈЕ АКО СУ ПОД „ЗАКЛЕТВОМ“*

САЖЕТАК: У раду се говори о чиниоцима који подстичу или ометају психолошки третман извршилаца кривичних дела оболелих од шизофреније ако су под „заклетвом“. Разматрају се околности везане за пацијента под заклетвом, његове околине (породичне и професионалне) и психотерапеута, као човека и стручњака у институцијама где се лечи ова категорија болесника који су извршили кривично дело.

Кључне речи: извршилац кривичног дела, шизофренија, психолошки третман, пацијент под „заклетвом“.

Термин пацијент под заклетвом увео је у психоаналитичку литературу Сигмунд Фројд. Анализирао је пацијента који је саопштио да не може да говори слободно о неким питањима јер се налази под заклетвом. Фројд га је успешно излечио али је саопштио да такве случајеве никоме не препоручује. У нашој земљи би то били они случајеви који би у току психолошког третмана могли да одају државну, војну или службену тајну.

* Рад примљен: 15. IX 1997.

Ако су то извршиоци кривичних дела оболели од шизофреније онда се њима под условима предвиђеним законом могу изрећи мере безбедности обавезног психијатријског лечења у установи и обавезног психијатријског лечења на слободи. Такав третман поред обавезно добро уштимане медикаментозне терапије (лека) захтева и психолошки третман.

Пол Федерн, пионир у психоаналитичком лечењу психоза, има врло употребљива запажања која се и сад могу да користе. Упозорава да за психоаналитички процес није довољна само интерпретација, него увођење ситуације из детињства, трагова прошлих искустава и комплекса у свест путем слободних асоцијација. Код неурозе се, каже Федерн, радујемо и потенцирамо ово избијање потиснутог материјала на површину садашњег живота. Код психозе успоравамо па чак покушавамо и да зауставимо такво слободно ослобађање, још увек несвесних материјалних комплекса, зато што не желимо да изазовемо повећање психотичне дезорганизације док его не буде био поново успостављен унутар његових нормалних граница да би могао да одоли динамичким снагама несвесног. Зато је аналитички рад са психозама и лакши и тежи. Лакши због веће спремности несвесног материјала да исплива на површину, а тежи због парадоксалне чудноватости психотичких творевина. Ако анализа психотичара успешно тече, пацијент сам препознаје ова два процеса као супротна једно другом.

Добро социјално и професионално понашање нису доказ реинтеграције его, пошто се често заснива на трансферу и регресији послушног детета пре него на оздрављењу его.

Федерн даље упозорава, ако психотичара пријатељски потапште по образу, рамену или задњици, ако се према њему понашате као према будаластом детету, он то доживљава као увреду. Прва посета душевној болници убрзо открива квалитет психолошког разумевања и става надлежног особља, при чему је као критеријум у коликој су се мери лекари и остало особље ослободили навике онога што Федерн назива само криминалним смехом здравих особа над жртвама душевне болести.¹

Наглашавамо да су искуства Пола Федерна још више примењива на психолошки третман извршилаца кривичних дела оболених од шизофреније ако су под заклетвом, јер су они сумњичавији и осетљивији од популације осталих болесника. Са друге стране надамо се да криминалан смех особља које лечи ове болеснике није присутан у нашим болницама, јер су оне сада боље него у време када је Федерн то написао. То не искључује могућност да се понеко и сада тако понаша.

¹ *Ego Psychology and Psychoses Paul Federn*, M. D. Edited and with an Introduction by Edoardo Weiss, M. D. Imago publishing Co. LTD, London, Copyright 1953. by Imago Publishing Co. Ltd.

Чиниоци који подстичу или ометају третман пацијената под заклетвом се могу односити на пацијенте, његову околину (породичну и професионалну) и на лекаре. Пођимо због тога тим редом, прво оне који се везују за болесног извршиоца кривичног дела. Ту је врло значајно Јунгово размишљање. Јунг каже: „Постати луд није никакво умеће, али из лудости извући мудрост то је свакако права врлина.”²

Владета Јеротић је веома одређен када говори о чиниоцима који подстичу и оним који ометају психолошки третман. У познатом раду о психози као шанси Владета Јеротић каже да је важна структура личности пацијента, како би он иако ретко сам без помоћи, чешће уз помоћ психијатра — психотерапеута био у стању да своју психозу схвати као шансу, да она помогне преображају личности или скромније даљем сазревању личности. Лакше је уочити, каже даље Јеротић, које карактерне особине личности сигурно сметају напредовању „индивидуационог процеса” код свих људи па и оних психотичних. Особине које ремете, успоравају сазревање личности су осећање велике потребе за важењем, истицањем својих права или доказивањем ваљаности својих судова, а затим сва она лица претерано задовољна собом, охoola, сујетна, пуна себе, са осећањем надмоћи над другим, тврдоглава, неспособна су за преображај и врло су ретко у стању да извуку неку поруку или нешто науче од онога што се догађа са њима или ван њих.

Насупрот овима, постоје особе које су радознале, које су у стању да се нечему искрено и спонтано зачуде и зарадују, које још могу да се нечему истински диве, које су скромне и ненаметљиве, које су на уметнички начин сензибилне, са способношћу за интроспекцију, код којих сексуално-еротички живот није замро, а нарочито оне које показују тежњу да друкчијим животом, које показују незадовољство и патњу због дотадашњег живота. Већини пацијената са таквим цртама личности може се помоћи и убрзати њихов индивидуациони пут.³

Потребно је рећи да Владета Јеротић пише о психози као шанси и то оној шизофреног типа, иако његове поставке имају шире значење па се сасвим сигурно односе и на извршиоце кривичних дела оболених од шизофреније ако су под заклетвом. За њих речи Јеротића важе још више јер су ометајући чиниоци израженији бар када је у питању социјална средина (породична, професионална али и шифра социјална средина). Што се тиче социјалне средине, пацијент под заклетвом има додатно оптерећење које додуше може да буде и повољна околност. Поред сродника који по правилу нису заинтересовани да пацијент обелодани ситуацију у породици, исто тако про-

² К. Г. Јунг: *Алхемијске студије*, „Атос”, Београд 1997, стр. 171.

³ Владета Јеротић: *Психоза као изазов и шанса*, објављено у књизи *Неуроza као изазов*, Медицинска књига, Београд—Загреб, 1984, стр. 15.

фесионални пријатељи где је радио пацијент под заклетвом не желе да се открије оно што би могло да ту средину осветли негативно. За разлику од родбине коју лекар може да искључи, професионална служба пацијента под заклетвом по правилу жели да „покрије” здравствену установу како би имали увид о томе шта такав пацијент говори. Некада то чине директно са лекарем, а некада на друге начине, средствима које такве службе вешто користе.

Што се породице тиче, врло је важно запажање Сигмунда Фројда, који каже: „Спољашњи отпори, које анализи стављају околности болесникове, његова околина, имају незнатан теоријски интерес, али највећу практичну важност. Психоаналитичко лечење може се упоредити с каквим хируршким потхватом, и захтева, као и он, да се предузме под припремама најповољнијим за успевање. Ви знате какве мере хирург обично предузима за то: подесан простор, добру светлост, асистенте, искључење сродника. Питајте се сад сами: колико би тих операција испало добро када би се морале вршити у присуству свих чланова породице, који би своје носеве завлачили у операционо поље и гласно вриснули при сваком потезу ножа. При психоаналитичком лечењу мешање сродника је једна опасност и то таква опасност у којој не унемо да се снађемо. Ми смо наоружани против унутрашњих отпора болесникових, за које увиђамо да су неизбежни, али како да се бранимо од оних спољашњих отпора? Болесниковим сродницима не може се прићи никаквим објашњењем, они се не могу навести на то да у целој ствари остану по страни, а с њима се у тој ствари не сме имати ништа заједничко зато што се онда долази у опасност да се изгуби поверење болесника који, уосталом с правом, захтева да његова поверљива личност такође буде на његовој страни. Ко год уопште зна каквим је неслогама често разривена једна породица, неће ни као аналитичар бити изненађен ако опази да каткада они који су болеснику најближи показују мање интереса за то да он оздрави, него да остане онакав какав је. Где је неуроза, као што бива тако често, у вези с конфликтима између чланова породице, ту се здрави не мисли дуго при избору између свог интереса и болесниковог излечења. Није се чудити ако супруг не гледа радо на једно лечење у коме ће се, како он с правом сме слутити, одмотати списак његових грехова; ми се и не чудимо томе, али онда не можемо ни пребацивати себи ако наш труд остане безуспешан и буде прекинут пре времена зато што се отпору болесне жене додао отпор човеков. Били смо значи предузели нешто што је под датим околностима било неизводљиво.”⁴

Сметње у лечењу од стране родбине су присутне и код пацијента под заклетвом, нарочито ако се пацијент лечи у заводу коме је изречена мера безбедности са неограниченим трајањем. Када се лечење заврши, родбина не жели да прими болесника, тако да када

⁴ Сигмунд Фројд: *Увод у психоанализу*, Матица српска, 1976, стр. 430—431.

више није болестан постаје социјални проблем. Има међутим, и случајева у којима породица конструктивно сарађује са здравственим особљем у лечењу болесника. Професионална организација може бити од велике користи у третману једног болесника под заклетвом јер располаже стручним апаратом који може да дође до драгоцених података који служе лекару да боље процени болесника и његове тешкоће.

Зоран Миливојевић износи један значајан податак важан за процену и третман болесника. Каже да је Јосиф Весел, професор психијатрије, често истицао да је потребно бити нарочито опрезан у евакуацији љубоморе која се јавља као доминантан симптом у клиничкој слици неких душевних болесника. Наиме дешавало се да особа буде хоспитализована због своје „сумануте љубоморе“, да би се касније игром случаја показало да је особа имала сасвим оправдан разлог за своју љубомору и да је лекар заведен користољубивим сведочењем супружника и других особа из „болесникове“ средине. Међутим, без обзира да ли је љубомора реална или реактивна, битно је како субјект реагује на такву ситуацију, јер некада неверство само „откачиње“ патологију која је била латентна.⁵

Разуме се да у сличним ситуацијама професионална служба у којој је радио пацијент под заклетвом може много брже и тачније да помогне лекарима који лече таквог болесника.

Остало нам је да кажемо нешто и о чиниоцима који ометају или подстичу лечење уопште па и пацијента под заклетвом а који зависе од лекара. У том смислу је значајно Јунгово упозорење „ако неки погрешан човек користи право средство онда право средство делује наопако“.⁶

Даље Јунг упозорава да је најбитније од свега то да се према пацијенту постави као човек према човеку. Анализа представља дијалог који захтева два партнера. За такав рад није довољно познавање само психијатрије. Брзо је схватио да не може да лечи латентне психозе ако не разуме њихов симболизам. Тада је почео да проучава митологију. У свакој дубинској анализи мора да учествује читав личност како пацијента тако и лекара. Има много случајева које лекар не може да лечи уколико се до краја не унесе у њих. У великим животним кризама, када се ради о бити или не бити, не помажу мали трикови попут дељења савета. Тада се тражи учествовање целокупног лекаревог бића. Лекар може да има успеха једино уколико лично саучествује у болести пацијента. „Само рањени лекар лечи.“ Али када лекар носи своју личност као панцир, као грб, онда не постиже никакав успех. Често се дешава да је пацијент управо онај прави мелем за болну тачку лекара.

⁵ Зоран Миливојевић: *Психотерапија и разумевање емоција*, „Прометеј“, Нови Сад, 1993, стр. 321.

⁶ К. Г. Јунг: *Op. cit.*, стр. 12.

Јунг је мишљења да би сваког терапеута требало да контролише нека трећа особа да би остао отворен за другачију тачку гледишта. Свештеник има свог исповедника. Јунг вели: „Увек саветујем аналитичарима: Имајте духовног оца или духовну мајку за исповедника. Жене су поготово обдарене за такву улогу. Оне често имају извршну интуицију и оштар критички увид, тако да могу да виде које су болне тачке мушкараца, као што повремено такође могу да проникну у скривене тежње мушкарчеве аниме. Оне виде аспекте које мушкарац не уочава. Због тога никада ниједна жена не сматра да је њен супруг натчовек.”⁷

Ово би били главни чиниоци који ометају сваки психолошки третман, као и они који га подстичу, нарочито ако се примењују на извршиоца кривичног дела оболелог од шизофреније ако је под „заклетвом”, ако не жели спонтано да прича јер би тиме открио државну, војну или службену тајну, што га је поред осталих околности сломило. Верујемо да се и њима може помоћи, јер су такви болесници упућенији да процењују људе око себе, а да би то могли морају да познају себе. У томе им може искусан терапеут, поред лекова, да помогне и људском топлином, која је као што са правом каже Јунг најважнија када је реч о психолошком третману.

FACTORS WHICH HINDER OF URGE PSYCHOLOGICAL TREATMENT OF PERPETRATORS OF CRIMINAL ACTS SUFFERING FROM SCHIZOPHRENIA IF THEY ARE UNDER „OATH”

Dr Jovica Relić

Summary

The paper deals with factors which hinder or urge psychological treatment of perpetrators of criminal acts suffering from schizophrenia if they are under „oath”. It means they must not speak freely as they could reveal state, military or official secret. In literature these people are described as patients under oath. Freud was the first to treat one of such patients and he managed to cure him mentioning he would not recommend him to anybody. In the process, hindering or urging factors relevant to the patient, his environment (family and profession) are analysed as well as the factors depending on the doctor. The persons studied in this paper might under certain conditions by a court decision be sent to a mental hospital for treatment or be allowed to get treatment at liberty.

Key words: perpetrator of criminal act, schizophrenia, psychological treatment, patient, oath.

⁷ К. Г. Јунг: *Сећања, снови, мишљења*, „Медитеран”, Будва, 1989, стр. 135—138.

Јован Л. Јерковић

судија Врховног суда Војводине у пензији

ТУЖБА ЗА БРИСАЊЕ УПИСАНОГ ПРАВА У КАТАСТРУ НЕПОКРЕТНОСТИ*

(Забележба покретања постојка)

І. УВОД

Систем катастра непокретности представља јединствени институционални облик основне јавне евиденције о непокретностима и правног режима на њима, који је уређен Законом о државном премеру и катастру и уписима права на њима од 1992. године (у даљем тексту: закон). Овај систем евиденције у свом функционисању у погледу правног режима на непокретностима манифестује се и одржава путем три врсте књижних уписа специјалне намене: 1. укњижба (интабулација) којом се коначно и безусловно стичу, преносе или престају права на непокретностима, 2. предбележба (пренотација) која је условна укњижба и 3. забележба (аднотација) којом се региструју одређене правне чињенице од могућег утицаја на постојање права на непокретностима (чл. 58г — новела закона — Сл. гласник РС, бр. 12/96).

Од наведених књижних уписа укњижба је најпотпунији израз формалног начела које доминира међу осталим начелима у вођењу и одржавању катастра непокретности, с обзиром да има апсолутну важност у смислу конститутивног значаја и дејства уписа права на непокретностима (ст. 1. и 3. чл. 5. закона). Полазећи доследно од овог начела закон даље принципијелно одређује да се уписани подаци о непокретностима и правима на њима сматрају тачним и трећа лица не могу трпети штетне последице у промету непокретности и

* Рад примљен: 5. VII 1996.

другим односима у којима се ови подаци користе (чл. 6. у вези чл. 5. закона). Тиме је законом прокламовано да је стање евидентирано у катастру непокретности фактички у свему подударно са материјалним правом. Стога свако са пуним поверењем може да се ослони на истинитост података о непокретностима и правима на њима који су садржани у катастарском оперативу. На тај начин је закон за катастар непокретности створио *фикцију апсолутне тачности која производи дејство од дана уписа права*, али коју не треба мешати са начелом јавности.

Овакво замишљено стање идеалне тачности у погледу стања уписаног у катастру непокретности и материјалног права на коме се заснива фикција апсолутне тачности, у стварности није одржива. Постоје случајеви оригиналног начина стицања тзв. *acquisitio originaria* у којима се право својине и друга права на непокретностима конституишу по самом закону (*ex lege*), као на пример одржај, грађење на туђем земљишту. Овај правни основ стицања без уписа у јавне књиге предвиђен је и позитивним правом — Законом о основним својинско-правним односима од 1980. године (чл. 21. и сл.). Код деривативног начина стицања упис у јавне књиге није потребан у два случаја: 1. кад је у питању стицање права својине путем наслеђивања (чл. 36. пом. сав. закона) и 2. код извршне продаје непокретности (чл. 167. Закона о извршном поступку — ЗИП) од 1978. године. Стога је накнадна укњижба у јавне књиге у наведеним случајевима *имала само декларативни, а не конститутивни карактер*, али са апсолутним стварноправним дејством исто као и код конститутивног уписа (*erga omnes*). Поменути случајеви ванкњижног стицања права својине и других стварних права (службености) на непокретностима признаје систем земљишних књига. Тиме је у пракси било релативизирано начело апсолутне конститутивности уписа у земљишне књиге (пар. 4. у вези пар. 77. бив. ЗЗК).

Наше земљишнокњижно право такође се заснива на фикцији апсолутне тачности и начелу поверења у земљ. књиге, али је за разлику од новог закона редуцирана на фикцију релативне тачности. Уписи права у земљишне књиге су прекарни све до истека рока за рекурс (жалбу) од 30 дана односно 60 дана (обавештено лице у иностранству). Тек после истека тог рока долази да изражаја дејство фикције апсолутне тачности, али искључиво у прилог трећих савесних лица. Стога на фикцију апсолутне тачности и начело поверења у земљишне књиге не могу се позивати трећа несавесна лица у стицању права на непокретностима. У том контексту питање савесности односно несавесности трећих лица у новом закону уопште није регулисано. Ова несхватљива празнина у закону може имати негативне последице по управну и судску праксу, па је неопходно да се отклони адекватном допуном закона.

Без обзира да ли се ради о усвојеној концепцији фикције строге апсолутне тачности (дејствује од тренутка односно дана уписа) или

релативне апсолутне тачности (дејствује после истека одређеног рока), држимо да је у њеној основи у ствари утемељена оборива законска претпоставка која се своди на следеће: сва права уписана у јавне књиге у правилно спроведеном поступку од стране надлежног органа (РГЗ односно суда) сматрају се у интересу правног промета за правно ваљана и егзистентна. Систем земљ. књига, а то начело важи и за катастар непокретности, не толерише тзв. апстрактне уписе тј. уписе који би били правно ваљани само у формалном смислу. За ваљаност уписа права на непокретностима тражи се и постојање одређених материјалноправних услова који их оправдавају и без којих се не могу сматрати правно ваљаним и у материјалноправном погледу. Стога се може догодити да укњижба права буде ваљана у формалном погледу иако нема за подлогу потребан материјалноправни супстрат. Но, и такав упис може под одређеним условима да послужи као формална законска подлога за даље стицање права од стране трећих лица позивом на начело поверења у катастар непокретности засновано на фикцији апсолутне тачности.

Услед уписа који нису ваљано утемељени долази до несагласности између формалног стања у јавним књигама и ванкњижног материјалноправног стања. Зато у таквим случајевима постоји правна могућност побијања извршених правно неваљаних уписа путем тзв. тужбе за брисање (брисовне тужбе), док се из истог разлога може и жалбом побијати решење којим се дозвољава укњижба права на непокретности.

Правна правила земљишнокњижног права и нови закон о катастру непокретности такође предвиђају институт тужбе за брисање, али поред извесне сличности и подударности, значајно се разликују, као и у погледу односа према жалби. Све је то последица разлике у усвојеној концепцији фикције апсолутне тачности. Из ових разлога ћемо анализу и оцену тужбе за брисање, као специјалног правног института у новом закону, дати уз истовремени компаративни приказ како је ова тужба регулисана по правилима земљишнокњижног права.

II. ТУЖБА ЗА БРИСАЊЕ

Свако заинтересовано лице које сматра да је уписом права на непокретности (конститутивним или декларативним) повређено његово књижно право може надлежном суду поднети тужбу за брисање (у даљем тексту: брисовна тужба). Тужилац по закону може тужбом тражити брисање оспореног уписа (чл. 106е ст. 1), а према правилима земљишнокњижног права тужилац из разлога правне неваљаности оспорене укњижбе може захтевати повраћај у пређашње књижно стање (пар. 68. бив. ЗЗК).

Према томе, брисовна је тужба несумњиво стварноправног карактера зависно од стварног права које је побијаном укњижном повређено (право својине, право службености, право коришћења, право залогa и др.). Уједно је и тужба *sui generis*, с обзиром да њен захтев увек мора бити усмерен на утврђење правне неваљаности оспорене укњижбе, те успоставу пређашњег књижног стања уписом (укњижном) повређеног права у катастар непокретности. Стога сматрамо да би у том погледу требало побољшати законски текст, како се не би дословце схватило да тужилац брисовном тужбом може тражити само брисање оспореног уписа.

Полазећи од указане садржине захтева брисовне тужбе може се извући закључак, да се терет доказивања у парници своди на утврђивање неподобности исправе на темељу које је укњижено у корист туженог оспорено право и лежи на тужиоцу, а не да туженик доказује подобност (ваљаност) дотичне исправе.

И поред изложених специфичности брисовна тужба се у пракси често идентификује са својинском тужбом (ревиндикација, публицијана, негаторија) с обзиром да су исте стварноправног карактера, па чак и са тужбама које имају за предмет захтев из облигационих односа. Због тога се не би могла сматрати брисовном она тужба којом се тражи утврђење права својине или ништавост правног посла (уговора) у погледу одређених непокретности и успостава ранијег књижног стања, ако тужилац признаје истинитост (подобност) исправе на основу које је туженик исходно укњижбу. У таквом случају туженик је укњижбу спровео на основу правно ваљане исправе, односно правног посла, па услед тога не постоји никаква повреда тужиочевог књижног права, нити је том укњижном у корист туженог тангиран било какав тужиочев књижни положај.

Тако, примера ради, не би било места брисовној тужби и у случају када тужилац не оспорава да је уговорна исправа за упис била неподобна за књижни пренос права, већ тврди једино да је фалсификован његов потпис на уговору. У поступку у коме надлежни орган (РГЗ — орг. јединице у општини — чл. 104. закона) доноси решење о дозволи укњижбе, тај орган није по закону дужан да испитује исправност потписа уговорача нити фактичко постојање уговора. Ако дотични уговор као табуларна исправа испуњава све по закону потребне услове за извршење уписа права на непокретности, тада се упис има спровести у катастарском оперативу. Странци која сматра да је њено књижно право тиме повређено недостаје правна могућност да побија саму укњижбу брисовном тужбом, већ у првом реду сам уговор тј. мора поднети тужбу на утврђење непостојања уговора, а у вези са таквим захтевом може поставити и захтев за успоставу ранијег књижног стања. То се не би могло односити на случај када тужилац тражи утврђење ништавости уговора из разлога

што га није потписао и неваљаности укњижбе спроведене темељем тог уговора. Постоји у правној теорији, па и у судској пракси, мишљење које изражава дилему да ли се у таквим случајевима ради о брисовној тужби.

Предмет захтева брисовне тужбе

Досадашње излагање несумњиво упућује на закључак да се брисовном тужбом може побијати само укњижба већ спроведена у катастру непокретности, а не и предбележба која је условна укњижба, нити забележба. Тако се брисовном тужбом не може тражити брисање забележбе из формалних разлога, тј. што уопште не испуњава услове предвиђене у чл. 58б у вези ст. 4. чл. 58г закона за њену дозволу. Закон познаје само брисовну тужбу (чл. 106е) којом се може искључиво побијати укњижба, дакле упис о дефинитивном стицању или престанку књижних права. Забележбе као врста књижних уписа немају за последицу такво правно дејство, јер се њима врши упис само одређених правних чињеница од утицаја на промет непокретности (чл. 58б закона). Стога забележбе и када се бришу нису предмет уписа укњижбом, него само предмет евидентирања, а донето решење о брисању забележбе једино се може побијати жалбом (чл. 106д у вези чл. 61. закона).

Брисовном тужбом по закону се може побијати само правно неваљани упис (укњижба) због недостатка формалних и материјалноправних услова или истовремено из оба ова разлога. При томе закон не полази од карактера правног односа на којем се заснива оспорени упис. Тај правни однос може непосредно да постоји између тужиоца и туженика у брисовној парници (*inter partes*), или се као туженик појављује треће лице на које је књижни следбеник даље пренео своје књижно право побијаном укњижбом. У потоњем случају ради се о стицању права на непокретности од стране трећег лица које се може позивати на начело поверења у катастар непокретности засновано на фикцији строге апсолутне тачности. С тим у вези одмах се имплицира питање савесности одн. несавесности трећег лица као стицаоца, што у закону није регулисано, док је то детаљно учињено у правилима књ. права (пар. 70. и сл. бив. ЗЗК), а о чему ће бити више речи код разматрања рокова за подношење брисовне тужбе.

За разлику од закона предвиђена је правилима књ. права могућност побијања брисовном тужбом и првобитно правно ваљане укњижбе, која је такав квалитет изгубила накнадно. Наиме, на основу наступања извесних ванкњижних чињеница право је престало да постоји (застарелост, одрекнуће, уговор, пропаст послужног добра и сл.). У тим случајевима је захтев ове врсте брисовне тужбе усмерен на исхођење декларативне пресуде о престанку књижног права на

основу које се може захтевати његово брисање (екстабулација) — пар. 76. бив. ЗЗК.

Одређена књижна права (стварне и личне службености, хипотека, облигациона права — право дугорочног закупа, уговорно право прече куповине, право откупа и прекупа) по закону спадају у категорију „терети и ограничења” и уписују се у „Г” лист непокретности (ст. 2. чл. 58е у вези чл. 42. закона). Њихово брисање се врши само по захтеву заинтересованог лица, који се може поднети када су престали разлози због којих су установљени, ако законом није друкчије одређено. Основаност захтева за брисање се доказује исправама које је подносилац захтева дужан да приложи (чл. 106д).

То може бити исправа издата од надлежног органа као на пример извод из матичне књиге умрлих којим се доказује престанак терета права личне службености услед смрти титулара, затим уговорна исправа састављена у складу са законом и др. У већини случајева сасвим извесно таква исправа биће декларативна судска пресуда о престанку права која чини терет чије се брисање захтева. Пресуда може бити донета само по тужби заинтересованог лица, а која је у суштини посебна врста брисовне тужбе као и она за ове случајеве предвиђена правилима књ. права (пар. 76. бив. ЗЗК). На такав закључак индиректно упућује и сам закон чланом 58б којим се одређују правне чињенице чији се упис врши путем забележбе. Међу њима је и чињеница покретање спора „за утврђивање права на непокретности, односно брисање извршеног уписа”.

Стварна легитимација странака

О упису сваке промене права на непокретности у катастарском оперативу у поступку одржавања катастра непокретности, надлежни орган (РГЗ — орг. јединица у општини) дужан је отправом решења да обавести сва заинтересована лица (чл. 104. у вези чл. 106б закона). То су она лица чије је право уписано (укњижено) или имају правом заштићени интерес у катастру непокретности (ранији и нови титулар права — књижни претходник и књижни следбеник, лице које је исходило забележбу спора, предбележени титулар права и др.). Од тих заинтересованих лица на подношење брисовне тужбе активно је легитимисано само оно, које је уписано као титулар књижног права за које сматра да је новим уписом (укњижбом) повређено. Остала заинтересована лица једино могу жалбом нападати решење којим је дозвољена оспорена укњижба (чл. 105. закона). При томе треба имати у виду да се упис промене права на непокретности врши кад решење о дозволи постане коначно и да уписано право има стварно-правно дејство (*erga omnes*) од дана уписа у катастру непокретности (чл. 106. у вези чл. 5. ст. 3. закона).

Књижно право за које тужилац држи да му је повређено оспореном укњижбом мора у свему бити подударно са књижним стањем у катастру непокретности, јер се у овом случају ради о побијању формално или материјалноправно неваљаног уписа. Стога за утуживост захтева из брисовне тужбе таква повреда књижног права мора да постоји у тренутку подношења тужбе (*actio nata*). За пресуђење у брисовној парници једино је меродавно стање какво је било у време покретања парнице, па макар и касније у стадију правних лекова тужилац буде уписан као титулар права на непокретности на којој је спроведена оспорена укњижба. Уколико тужилац у време подношења тужбе није био повређен у свом књижном праву, а то је најчешће због тога што није ни био уписан као носилац права својине или неког другог права на непокретности, онда не постоји ни правна могућност (*actio nata*) да брисовном тужбом успешно покрене парницу у погледу те непокретности.

У уводном делу овог чланка указано је на случајеве оригинарног и деривативног начина прибављања права својине и других права на непокретности без уписа у јавне књиге. Овде се стицање не своди само на задобијање одређеног правног основа за укњижбу права на непокретности, већ о потпуном стицању права по самом закону са свим ефектима стварноправног дејства. Стога ово право може бити предметом накнадног уписа у јавне књиге (катастар непокретности односно земљишне књиге), који има само деклараторни значај, али са апсолутним стварноправним дејством (*erga omnes*).

И поред тога титулар ванкњижно стеченог права на одређеној непокретности, без уписа у јавне књиге не би био активно легитимисан на подношење брисовне тужбе у случају да његово ванкњижно право буде тангирано уписаом права на тој непокретности. Због тога за таквог носиоца права на непокретности упис у јавне књиге има и заштитни карактер од евентуалног располагања књижно легитимисаног, а материјалноправно неовлашћеног лица (формално уписани титулар права). Код тога треба указати и на формалну моћ уписа коју му даје начело поуздања у јавне књиге утемељено на фикцији апсолутне тачности, а на које се може позивати треће савесно лице без обзира на фактичко постојеће материјалноправно стање.

Што се тиче пасивне легитимације туженика у брисовној парници његов процесни положај у том погледу регулисан је самом оспореном укњижбом. Туженик је увек лице уписано у катастру непокретности као носилац права на непокретности на коју се односи побијана укњижба.

Рок за подношење брисовне тужбе

Брисовна тужба по чл. 106ж може се поднети у року од три месеца од дана сазнања за извршење уписа који се оспорава (субјек-

тивни рок), а најдоцније у објективном року од две године од дана извршења уписа.

С обзиром на правну природу ове врсте тужбе, тј. да је она стварно правна тужба *sui generis*, а имајући у виду да је у закону усвојена концепција строге апсолутне тачности, може се поставити и питање каквог је карактера прописани рок за подношење брисовне тужбе: да ли је то преклузивни рок материјалног или процесног права. Имајући у виду законом одређене претпоставке за подношење брисовне тужбе и да је њена сврха у отклањању акутно насталог случаја неслагања између формалног књижног и стварног материјалноправног стања сматрамо, да је овај рок за подношење тужбе преклузивни рок материјалног права. С тим у вези може се очекивати у судској пракси појава спорних питања око рачунања почетка и протеча рока за брисовну тужбу из чл. 106ж закона, али правилном интерпретацијом одговарајућих одредаба Закона о парничном поступку (чл. 112. и 113) може се наћи правилно решење.

Правна правила књ. права предвиђају више рокова за подношење брисовне тужбе зависно од правног односа на коме је заснована оспорена укњижба. Ако је у питању непосредни правни однос између тужиоца и туженика у брисовној парници (*inter partes*), или тужиоца према лицу које се уписом оспорене укњижбе непосредно ослободило одређеног терета, онда се рок за брисовну тужбу просуђивао према правилима грађанског права о застарелости (пар. 69. бив. ЗЗК). Међутим, рок за подношење брисовне тужбе против трећег лица — стицаоца одређиван је искључиво правилима књ. права по одређеној процедури. Тужилац мора у року за рекурс (жалбу) од тридесет односно шездесет дана, ако је обавештено лице у иностранству, да поднесе суду молбу за забележбу спорности укњижбе. Затим да у том жалбеном року или најдоцније за шездесет дана да поднесе брисовну тужбу (пар. 70. бив. ЗЗК). За време трајања жалбеног рока постоји претпостављена забележба спора и сва лица могу стећи права на укњиженом праву под условом успеха жалбе. По протеклу наведеног рока од шездесет дана после истека рока за жалбу брисовном тужбом се спорни упис може побијати само против лица несавесних. Уколико тужилац из било којих разлога није био обавештен о спорном упису, онда је рок за брисовну тужбу трајао три године против трећих лица иако су она савесна. Тек после истека тог рока фикција апсолутне тачности добија своје пуно дејство и постаје неопорива законска претпоставка по којој стварно материјално право у свему одговара формалном уколико су у питању трећа савесна лица.

Приказана разлика у погледу регулисања института брисовне тужбе у систему катастра непокретности и систему земљ. књига јасно указује да је она израз доследно спроведених усвојених различитих концепција фикције апсолутне тачности (дејство од дана уписа и дејство после протеча одређеног рока).

Стога је новим законом предвиђено да се упис права на непокретности врши кад решење о дозволи уписа буде коначно (чл. 106), а право настало уписом да има апсолутно правно дејство од дана уписа (ст. 3. чл. 5). Међутим, по правилима зкњ. права уписи права на непокретности су прекарни све до истека рока за рекурс (жалбу) и за шездесет дана по истеку тог рока, без потребе да се у земљ. књизи и формално евидентира такво стање. После истека наведеног рока долази до потпуног изражаја дејство фикције апсолутне тачности, али само према трећим савесним лицима.

Према томе, тужилац сматрајући да је његово књижно право повређено одлуком о дозволи уписа или самим уписом, могао је да користи два правна средства: жалбу против одлуке о дозволи уписа или брисовну тужбу ради побијања самог уписа, или пак оба ова правна средства истодобно. Та правна средства се међусобно не искључују, јер правоснажност одлуке о дозволи уписа није био услов за подношење брисовне тужбе.

Таква правна ситуација по новом закону није могућа, јер тужилац у току рока за жалбу од 15 дана против решења којим се дозвољава оспорени упис не може поднети брисовну тужбу. Она је сада условљена претходно извршеним уписом у катасоперату катастра непокретности на основу решења о дозволи спорног уписа (чл. 106. закона). У тој фази поступка тужилац једино жалбом може побијати решење о дозволи уписа, као и остала заинтересована лица (чл. 105).

На крају овог дела излагања може се извести закључак да је и нови закон, као што је то учињено правилима зкњ. права, код одређивања рока за подношење брисовне тужбе требао поћи од разликовања учесника у правном односу на коме се темељи оспорена укњижба. Ако је у питању непосредни правни однос између странака у брисовној парници (*inter partes*), онда би рок за брисовну тужбу требало просуђивати по правилима имовинског права о застарелости зависно о којој врсти повређеног књижног права се ради. У таквој брисовној парници туженик се по правилима зкњ. права није могао позивати на начело поверења у земљишне књиге.

Забележба покретања поступка

Ова врста забележбе искључиво је везана за брисовну тужбу и од великог је практичног значаја, па је зато и предвиђена посебном законском одредбом (ст. 2. чл. 106е). Она садржи законску претпоставку да је учињена спорна укњижба која је предмет брисовне тужбе. Састоји се у уписивању правне чињенице да је једно лице, које сматра да је уписом права на непокретности повређено његово књижно право, поднело тужбу против новог титулара тог права уписа-ног у катастру непокретности ради брисања уписа. Забележбу покретања поступка дозвољава по службеној дужности РГЗ — орг.

јединица у општини на основу обавештења надлежног суда код којег је покренута парница и уписује се у „Г” лист непокретности (ст. 2. чл. 106. закона). Из овога следи да забележба може бити дозвољена само по брисовној тужби и само у погледу укњиженог, а не и предбележеног уписа.

Према томе, никако се не може дозволити забележба покретања поступка ради обезбеђења новчаног потраживања или неког неновчаног захтева о коме тече парница, јер се у таквим случајевима не ради о повреди неког тужиоачевог књижног права. Стога се ради обезбеђења захтева који је предмет парнице може само захтевати одређивање адекватних привремених мера по одредбама Закона о извршном поступку од 1978. године као на пример забрана отуђења или оптерећења непокретности.

Ефекат ове врсте забележбе огледа се у томе, што пресуда донесена по забележеној брисовној тужби дејствује према свим будућим титуларима књижног права на које се пресуда односи, као и према свим осталим правима која би била изведена из оспореног права после уписивања забележбе. Тиме је за трећа лица искључена могућност позивања на доказивање да су заштићена својом савесношћу поступањем у доброј вери и да се њих не тиче парница по брисовној тужби као *res inter alios acta*. То значи, да таква брисовна парница забележбом добија дејство *erga omnes*, па тако сва књижна права стечена после забележбе покретања поступка прибављају се под резолутивним условом, који се састоји у успеху парнице. Ако тужилац успе у брисовној парници, онда ће РГЗ — орг. јединица у општини на његов захтев дозволити упис укњижбе о успостављању пређашњег књижног стања као резултата исхода парнице, која добија ранг уписивања забележбе. Уједно ће се дозволити брисање забележбе покретања поступка и свих оних уписаних књижних права која су у несагласности са наведеном укњижбом као последицом за тужиоца успешно окончане парнице.

У случају да тужилац у току брисовне парнице одустане од тужбе или правоснажном пресудом тужбени захтев буде одбијен, наведени надлежни орган ће на захтев туженика дозволити брисање забележбе покретања поступка.

Мр Тамаш Корхеџ

председник удружења Равноправност из Суботице

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ВИШЕЈЕЗИЧНИХ НАТПИСА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И ЊИХОВО СПРОВОЂЕЊЕ У ВОЈВОДИНИ*

А) ПРАВНО-ПОЛИТИЧКИ ЗНАЧАЈ ВИШЕЈЕЗИЧНИХ НАТПИСА

Право на очување специфичног националног идентитета је међународно признато право свих националних мањина (види члан 27. Пакта о политичким и грађанским правима ОУН). Између осталог ово право се остварује и путем исписивања разних јавних натписа (називи државних органа, предузећа, продавница, насеља, улица и тргова итд.) и на језицима народности. Ово право националних мањина је признато у више међународних докумената¹. У традиционално мултикултуралној и вишејезичној Војводини, пракса вишејезичних натписа има богату традицију и дуго времена је била један од симбола равноправности народа и народности.

На овом месту, морамо напоменути да значај вишејезичних натписа знатно превазилази овај формални, симболички аспект, те има вишеструки практични значај у процесу очувања језика и културе националних мањина у вишејезичким срединама. Овом приликом ћемо само кратко указати на неке од важних практичних улога вишејезичних натписа.

Као прво, треба истаћи да вишејезични натписи поспешују атмосферу међусобне националне толеранције у одређеној средини, јер за грађане који припадају већинској заједници, ови јавни натписи сугеришу да је њихова средина признато и званично вишенационал-

* Рад примљен: 1. X 1997.

¹ Види члан 11(3) Оквирне конвенције о заштити националних мањина Савета Европе и члан 7(4) Препоруке 1201 Парламентарне скупштине Савета Европе.

на и да у таквој средини нема места шовинизму, искључивости и једноумљу. Са друге стране, националне мањине ће много лакше прихватити легитимитет централне власти (која је, на крају крајева, власт већине у демократским државама), осећати је „својом”, ако та власт називе својих органа, географске називе итд. исписује и на језику заједнице која у тој локалној средини вековима живи, а често представља чак и локалну већину становништва. Без вишејезичких натписа припадници националних мањина у својој средини могу доживљавати државну власт (власт већинског народа) као отуђену и наметнуту. Наравно све то не зависи примарно од језика јавних натписа, али значај овог феномена се не сме потцењивати.

Као друго, ови натписи знатно доприносе (нарочито ако су преводи језички коректни) и очувању језика (нарочито стручне терминологије) националних мањина. Без ових превода и натписа већина припадника националних мањина, укључујући и већину интелектуалаца, неће знати тачне називе државних органа, разних институција и фирми (наравно на свом матерњем језику) — што доприноси осиромашењу матерњег језика, те мешању говорног и писаног језика — губљењу посебног идентитета.

Као треће, ови натписи олакшавају оријентацију оних грађана — припадника националних мањина, који слабо или никако не говоре језик већине, који у градска насеља долазе из национално хомогених, руралних средина (мада додуше, они представљају мањину у оквиру своје заједнице).

Б) ПРАВНА РЕГУЛАТИВА ВИШЕЈЕЗИЧНИХ НАТПИСА У АП ВОЈВОДИНИ (РС)

Многи међународни документи признају значај вишејезичних натписа и препоручују државама у којима живе националне мањине да разне топографске и друге јавне натписе у вишенационалним срединама исписују и на језицима националних мањина.

У Војводини ово питање је регулисано Републичким „Законом о службеној употреби језика и писма” (Службени гласник РС, број 45/91) који, барем у овој области, није значајно променио нормирање у односу на претходно важећу — војвођанску законску регулативу. Без детаљније анализе овог значајног правног акта, барем оквирно морамо навести па и цитирати неке његове одредбе. Важно је истаћи да закон препушта скупштинама општина одлуку о „увођењу у службену употребу језика националне мањине” (члан 11), тако да општине својим статутима могу увести у службену употребу језик једне или више националних мањина. Садржину службене употребе детаљно регулише сам закон. Ова, у принципу врло демократска и прагматична одредба (ретко заступљена у републичком законодавству), која тако значајну одлуку делегира на ниво општине, има

једну велику ману. Не даје никаква конкретна упутства и критерије општинама — када да уведу језик националне мањине у службену употребу — тојест који проценат становништва у општини треба да припада националној мањини да би се њен језик увео у службену употребу. Не улазећи у овај проблем, морамо истаћи да су многе општине олако и непромишљено увеле у службену употребу језик мањине, чији проценат у становништву општине у неким случајевима је испод 1%. У оваквим случајевима, код неких права поштовање закона постаје практично немогуће (због недостатка стручних кадрова). У случајевима истицања натписа на језицима мањина теоретски би се могао поштовати закон, али би практични ефекти овакве праксе били безначајни.

Сам закон питање вишејезичних натписа регулише у члановима 19. и 20.

Члан 19. гласи: „*На подручјима на којима су у службеној употреби и језици народности, називи места и друштва географски називи, називи улица и тргова, називи органа и организација, саобраћајни знаци, обавештења и упозорења за јавности и друштва јавни напisi исписују се и на језицима народности.*”

Члан 20. гласи: „*Фирма предузећа, установе и друштва правног лица исписују се на српском језику и на језику народности који је у службеној употреби у општини у којој је седиште тог субјекта.*

Фирма се може исписати на језику народности који је у службеној употреби у месту пословања субјекта из става 1. овог члана.

Правно лице из става 1. овог члана није дужно да исписује на српском језику, односно на језику народности, фирму или њен део који се користи као робни знак, без обзира на његово језичко порекло.

Одредбе из става 1. и 3. овог члана, односе се и на радње, односно друге облике обављања делатности.”

Већ после првог читања ових законских чланова уочљиво је да закон веома широко одређује појам службене употребе језика приликом исписивања јавних натписа. У ствари, сви јавни натписи и обавештења су обухваћени појмом службене употребе језика и у свим тим областима закон предвиђа „вишејезичност” на територијама општина где је у службеној употреби и језик народности (националне мањине). Друга важна карактеристика ових законских одредби је да су оне „когентне” природе, тојест вишејезични натписи су у свим тим случајевима (осим став 2. члан 20) обавезни. Ниједан орган или фирма нема право да слободно цени сврсисходност исписивања вишејезичних натписа. Сви су обавезни да поступе према законским и статутарним одредбама. Штавише, закон предвиђа строге новчане казне за свакога ко не поступи према члану 19. и 20 (казнене одредбе од члана 23. до члана 26). Санкције у циљу спровођења у живот

права мањина су ретке и у међународним размерама. Дакле, у овом погледу не може бити примедби на законску регулативу.

Међутим, мора се истаћи да је „неспровођење” баш ових законских прописа толико распрострањено у пракси, да оно, не само да угрожава темеље „владавине права”, него понекад представља исмејавање целог система заштите националних мањина у Војводини.

В) ПРАКСА СПРОВОЂЕЊА ЧЛАНА 19. И 20. ЗАКОНА О СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ ЈЕЗИКА И ПИСМА

Према недавно објављеном истраживању, коју је спровео Савез за заштиту људских и мањинских права Равноправност из Суботице, законске одредбе о вишејезичним натписима се масовно крше у свим војвођанским општинама. У пројекту су сарадници ове невладине организације детаљно истражили ситуацију у вези јавних натписа у 15 војвођанских општина у којима је поред српског језика у службеној употреби и језик (или језици) националних мањина. Ради се о следећим општинама: Ада (мађарски), Алибунар (словачки и румунски), Бачки Петровац (словачки) Бачка Топола (мађарски, словачки, русински), Бечеј (мађарски), Чока (мађарски), Кањижа (мађарски), Ковачица (словачки, мађарски и румунски), Кула (мађарски и русински), Мали Иђош (мађарски), Нови Кнежевац (мађарски), Нови Сад (мађарски, словачки, русински), Сента (мађарски), Суботица (мађарски и хрватски) и Темерин (мађарски). Мада је у Војводини од 45 општина у 40 уведен у службену употребу неки од језика националних мањина, организатори истраживања су изабрали ове општине (осим града Новог Сада, који је истражен као главни град Војводине) због високог процента становништва чији матерњи језик није српски (Срби, Црногорци, Југословени). У свакој од ових општина проценат мањинског становништва прелази 30%, а у већини њих мањине представљају локалну већину.

На овом месту нисмо у могућности да детаљно цитирамо све податке истраживања, али ћемо покушати да сажето изнесемо најкарактеристичније податке и тенденције у вези са начином исписивања јавних натписа.

Истраживање је показало да и поред врло разумљивих и недвосмислених законских одредби, које смо горе већ цитирали, већина новопостављених фирми (предузећа, продавница, установа итд.) није исписана на језицима националних мањина, чак и у општинама где мањине чине апсолутну локалну већину становништва. На пример у Сенти, у центру града, од укупно 77 натписа, само на српском језику је исписано 29, а већина двојезичних фирми је постављена пре ступања на снагу Закона о службеној употреби језика. Овај однос показује да је у Кањижи од 52 натписа само на српском 13, у Ади од

37 натписа само на српском 16, у Бачкој Тополи од 53 натписа само на српском 34, у Суботици од 120 натписа само на српском 71, у Алибунару од 40 натписа само на српском 36, у Ковачици од 33 натписа само на српском 21, итд. Са друге стране у свим општинама наишли смо само на укупно 2—3 натписа са називима фирми, установа и продавница који нису били исписани на српском језику. Такође је карактеристично да има изузетно пуно фирми које су исписане само на српском језику латиницом, што представља двоструко кршење закона. По нашим сазнањима, нити један прекршајни поступак није покренут против лица која су закон прекршила на штету националних мањина.

Што се тиче државних органа и органа локалне самоуправе, истраживање је показало да осим правосудних државних органа и органа локалне самоуправе остали органи врло ретко поштују обавезујуће одредбе члана 19. Закона о службеној употреби језика и писма РС. Неки органи нису ни у једној од војвођанских општина истакли свој назив и на језику националних мањина, у складу са законом (НБЈ, Служба за платни промет, Републички геодетски завод — Катастар, Окрузи, Савезна управа царина).

Према резултатима истраживања, Закон се само местимично спроводи приликом исписивања назива насељених места на путевима. Тако, називи Бачке Тополе, Бачког Петровца, Сенте, Малог Ибоша и Кањиже исписани су и на језику националних мањина, али су табле постављене пре више од десет година. Иначе је карактеристично да у највише случајева називи места на српском језику нису исписани ћирилицом него латиницом, иако закон обавезно предвиђа коришћење ћириличног писма. На основу података може се закључити да су називи насељених места малтене без изузетка неправилно истакнути, делом због неисписивања назива места на језицима националних мањина, а делом због неисписивања назива места на српском језику ћириличним писмом.

У четврту групу јавних натписа спадају имена улица и тргова. Из резултата истраживања може се закључити да се права мањина највише поштују можда приликом исписивања имена улица и тргова. Може се рећи да је то тако, јер је постављање табли са називима улица и тргова у ингеренцији локалне самоуправе, а видели смо да локални органи, већином доследно поштују слово закона. Изузеци су: Нови Сад (исписани су искључиво на српском језику), Алибунар (шаролико, има двојезичних табли, али и оних које су исписане само на српском или само на румунском), Суботица (има двојезичних табли, али и оних које су исписане само српски латиницом), Бачки Петровац и Ковачица (табле су исписане само на словачком језику), и Бачка Топола (нема табли које су исписане на словачком и русинском језику иако су и ти језици службени на територији општине).

Овако високи проценат кршења законских прописа у овој области (чак и у регијама где народности чине локалну бројчану већину) и несанкционисање прекршилаца тешко може бити резултат просте немарности од стране државних органа који су задужени за спровођење закона. Највероватније, оваква пракса је, пре свега, плод нефункционисања правне државе, те смишљене политике, која са једне стране формално штити права националних мањина али у пракси их не спроводи.

По нашем мишљењу, у циљу ефикасне примене овог закона, између осталог потребне су и неке мање његове корекције. Пре свега потребно је законски одредити неки минимални проценат националних мањина (у укупном становништву општине), када се њихов језик може и треба увести у службену употребу. Ово због тога што су досад непромишљено уведени у службену употребу језици неких народности и онда када то није било потребно и када је службена употреба језика били физички немогућа због малог броја припадника дотичне мањине у општини (нпр. Словаци и Русини у Бачкој Тополи). Овакве одредбе у статутима општина доводе до немогућности спровођења законских одредби. *Прејоручујемо да увођење у службену употребу језика националне мањине буде обавезно онда када проценат једне народности у становништву општине достиже 10%*, али да се омогући ограничено увођење службене употребе језика националних мањина у нека насеља и онда када у укупном становништву општине њихов проценат не достиже 10%. На овај начин, на пример, у Новом Саду би се могао увести словачки језик за територију села Кисач, док за остале делове града то не би било потребно, па ни могуће. Овакво решење би могло значајно допринети лакшој, целисходнијој и рационалнијој примени закона, тамо и онда када је то неопходно. Међутим, после ове корекције Закон би се морао у потпуности спровести и санкционисањем оних који не поштују права мањина.

Надаље, променом Закона би се морао брисати став 3. члана 7. јер је тај став противречан сам по себи и директно је у супротности са чланом 19. истог закона. На овом месту нећемо улазити у мотиве доношења става 3. члана 7. Закона, јер је он свакако противречан и неразумљив — пошто „забрањује мењање личних имена и географских назива приликом исписивања текста на језику националне мањине“, али у исто време налаже исписивање непромењеног назива „са правописом мањинског језика“. Противречност је баш у појму и правилима *правописа мањинских језика*, јер нпр. мађарски правопис не дозвољава да се „Сента“ напише „Szenta“; правилно је само „Zenta“. Према томе, или се мора забранити исписивање географских назива на језицима националних мањина (што би било у супротности са међународно признатим мањинским правима), или би се морао брисати овај противречан став Закона. Такође, сматрамо да је у Закону појам „службене употребе језика“ сувише широко одређен.

Закон се дубоко уплиће у приватну сферу када, као службену употребу дефинише и „свако обавештење за јавност”. По нашем мишљењу, на пример, код трговина, осим натписа са фирмом, на остале натписе не би требало применити појам службене употребе. Зашто се натпис „снижење цена”, или друге рекламе морају исписати строго у складу са службеном употребом језика, било да се ради о српском језику или језику мањине? У супротном случају ово би могло бити схваћено и као грубо ограничавање цивилне сфере живота и слободе изражавања.

Табела 1: Начин исписивања назива неких државних и општинских органа по општинама

	Ада	Алибунар	Бачки Петровац	Бачка Топола	Бечеј	Чока	Кањижа
Општински суд	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил.	српски* ћирил. и слов.	српски* ћирил. рус. мађ. слов.	српски* ћирил. мађ.	—	српски* ћирил. и мађ.
Општинско јавно тужилаштво	—	—	—	српски* ћирил. рус. мађ. слов.	српски* ћирил. и мађ.	—	—
Милиција	—	—	—	српски ћирил. лат. мађ.	—	—	—
Војни одсек	—	—	—	српски ћирил.	српски ћирил.	—	—
Републичка упр. јав. прихода	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил.	српски* ћирил. и слов.	српски ћирил.	српски ћирил.	—	српски* ћирил. и мађ.
Геодетски завод	—	—	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	—	српски ћирил.
Катастар	—	—	—	—	—	—	—
НБЈ — Служба за обрачун и плаћ.	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	—	српски ћирил.
Округ	—	—	—	—	—	српски ћирил.	—
Општински орган за прекршаје	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил.	српски* ћирил. и слов.	српски ћирил.	српски* ћирил. и мађ.	—	српски* ћирил. и лат. мађ.
Скупштине опш. и опш. органи	српски* ћирил. и мађ.	српски* ћирил. и лат. рус. слов.	српски* ћирил. и слов.	срп. ћир. лат. мађ. слов. рус.*	српски* ћирил. и мађ.	српски* ћирил. и мађ.	српски* ћирил. и лат. мађ.

Значење скраћеница:

српски ћирил. — на српском ћирилицом, **хрват.** — на хрватском језику, **лат.** — на српском латиницом, **рус.** — на русинском језику, **мађ.** — на мађарском језику, **слов.** — на словачком језику, — — нема табле, * — правилно

Табела 2: Начин исписивања назива неких државних органа по општинама

	Кова- чица	Кула	Мали Ибош	Нови Кнеже- вац	Нови Сад	Сента	Субо- тица	Темерин
Општин- ски суд	српски* ћирил. рус. слов. мађ.	српски ћирил. мађ. и рус.*	—	српски ћирил. и мађ.*	српски* ћирил. рус. слов. мађ.	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил. и лат. мађ.	
Општин- ско јавно тужила- штво	—	српски ћирил. мађ. и рус.*	—	—	српски ћирил. и лат. мађ. слов. рус.*	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил. и лат. мађ.	—
Мили- ција	српски ћирил.	—	српски* ћирил. и мађ.	—	српски ћирил.	—	српски ћирил. и лат. мађ.	српски* ћирил. и мађ.
Војни одсек	—	српски ћирил.	—	—	—	—	српски ћирил.	српски ћирил.
Репу- бличка упр. јав. прихода	српски ћирил. и лат.	српски ћирил. мађ. и рус.*	—	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил.	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил.	српски* ћирил. и мађ.
Геодет- ски завод Катастар	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	—	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.
НБЈ — Служба за обрачун и плаћ.	—	српски ћирил.	—	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.	српски ћирил.
Округ	—	—	—	—	—	српски ћирил.	српски ћирил.	—
Општин- ски орган за прекршаје	—	српски ћирил. мађ. и рус.*	српски* ћирил. и мађ.	српски* ћирил. и мађ.	—	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил.	српски ћирил.
Скуп- штине опш. и опш. органи	српски* ћирил. и лат. слов. мађ. рус.	српски ћирил. мађ. и рус.*	српски* ћирил. и мађ.	српски* ћирил. и мађ.	српски ћирил.	—	српски* ћирил. и лат. мађ. хрват.	српски* ћирил. и мађ.

Значење скраћенице:

хрват. — на хрватском језику, лат. — на српском латиницом, српски ћирил. — на српском ћирилици, мађ. — на мађарском језику, слов. — на словачком језику, рус. — на русинском језику, * — правилно, законито, — — нема табле

LAWS ON MULTI-LINGUAL PUBLIC INSCRIPTIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND THEIR IMPLEMENTATION IN PRACTICE IN THE VOJVODINA PROVINCE

Mr Tamaš Korhec

Summary

Many international documents for the protection of national minorities guarantee the right — in areas populated by national minorities — for the use of minority languages on public inscriptions (geographic names, street names etc.). Previous Vojvodina Laws, as well as the actual Serbian Law (Law on official use of language and script from 1991) prescribe that „public inscriptions shall be in minority languages as well, in areas populated with minorities”. Furthermore Serbian Law provides heavy fines for violators (from 400 DEM—24000 DEM in Dinars). In spite of clear legal norms and sanctions, these pro-minority provisions are very often violated in practice. Whatsmore, according to the recent study of one Human Rights NGO from Subotica „Equality” Republican state organs often prevail in violation, of course allways for the loss of minority languages. According to this study procedures were never initiated, or nobody was ever fined for these violations. It is characteristic that, as in other areas the pretty correct legal provisions are not implemented if the regime have no interest — as in case of minority rights.

Key words: national minorities, minority language, public inscriptions, Vojvodina province.

Душан Гајић

саветник Савезног уставног суда

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЗАПОСЛЕНИХ НА ШТРАЈК*

Одредбама члана 57. Устава СРЈ утврђено је: да запослени имају право на штрајк ради заштите својих професионалних и економских интереса, у складу са савезним законом; да се право на штрајк може ограничити савезним законом кад то захтевају природа делатности или јавни интерес и да запослени у државним органима, професионални припадници војске и полиције немају право на штрајк.

На основу наведених одредаба Устава СРЈ Савезна скупштина је донела Закон о штрајку („Сл. лист СРЈ”, бр. 29/96) од 26. јуна 1996. године, који је, на основу одредбе члана 23. тога Закона, ступио на снагу осмог дана од дана објављивања у „Сл. листу СРЈ”.

Полазећи од наведених одредаба Устава СРЈ у члану 1. тога Закона штрајк је дефинисан као прекид рада који запослени организују ради заштите својих професионалних и економских интереса по основу рада, те да запослени слободно одлучују о свом учешћу у штрајку.

Где се штрајк може организовати и које су његове врсте? Штрајк се може организовати у предузећу или другом правном лицу, односно у његовом делу или код физичког лица које обавља привредну или другу делатност или услуге (даље: послодавац), или у грани и делатности, или као генерални штрајк.

Штрајк се може организовати и као штрајк упозорења који може трајати најдуже један сат.

* Рад примљен: 21. X 1996.

1) ПОСТУПАК ОРГАНИЗОВАЊА ШТРАЈКА

Одлуку о ступању у штрајк и у штрајк упозорења код послодавца доноси орган синдиката одређен општим актом синдиката или већина запослених. Одлуку о ступању у штрајк у грани и делатности доноси надлежни орган синдиката у републици чланици, односно Савезној Републици Југославији (даље: СРЈ). Одлуку о ступању у генерални штрајк доноси највиши орган синдиката у републици чланици, односно у СРЈ.

Шта се одлуком о ступању у штрајк утврђује? Том одлуком утврђује се: 1) захтеви запослених, 2) време почетка штрајка, 3) место окупљања учесника у штрајку ако се штрајк испољава окупљањем запослених и 4) штрајкачки одбор који заступа интересе запослених и у њихово име води штрајк.

а) Дужности штрајкачког одбора

Штрајкачки одбор је дужан да штрајк најави достављањем послодавцу одлуке о ступању у штрајк, најдоцније пет дана пре дана одређеног за почетак штрајка, односно двадесет четири часа пре почетка штрајка упозорења. Одлука о ступању у штрајк запослених у грани или делатности или генерални штрајк доставља се надлежном органу одговарајућег удружења послодаваца, оснивачу и надлежном државном органу. Ако се штрајк испољава окупљањем запослених, место окупљања учесника у штрајку не може бити ван пословних — радних просторија, односно ван круга пословног простора запослених који ступају у штрајк. Штрајкачки одбор и представници органа којима је штрајк најављен дужни су да, од дана најаве штрајка и за време штрајка, покушају да споразумно реше настали спор. На позив страна, у преговоре о споразумном решењу насталог спора могу се укључити представници синдиката ако синдикат није организатор штрајка, одговарајућих удружења послодаваца ако штрајк није њима најављен и представници надлежних државних органа, односно органа локалне самоуправе.

Штрајкачки одбор и запослени који учествују у штрајку дужни су да штрајк организују и воде на начин којим се не угрожава безбедност лица и имовине и здравље људи онемогућава наношењем непосредне материјалне штете и омогућава наставак рада по окончању штрајка. Штрајкачки одбор и запослени који учествују у штрајку не могу спречавати послодавца да користи средства и располаже средствима којима обавља делатност. Штрајкачки одбор и запослени који учествују у штрајку не смеју спречавати запослене који не учествују у штрајку да раде.

б) Престанак штрајка

Штрајк престаје споразумом страна у спору или одлуком синдиката, односно већине запослених о престанку штрајка. За сваки нови штрајк учесници у штрајку дужни су да донесу нову одлуку о штрајку.

в) Организовање штрајка у посебним делатностима

У делатностима од јавног интереса или делатности чији би прекид рада због природе посла могао да угрози живот и здравље људи или да нанесе штету великих размера, право на штрајк запослених може се остваривати ако се испуне и посебни услови, како је то прописано одредбама члана 9. Закона о штрајку, о чему ће бити накнадно речи.

Шта је делатност од јавног интереса у смислу наведеног Закона?

Делатност од јавног интереса јесте делатност коју обавља послодавац у следећим областима: 1) електропривреда, 2) водопривреда, 3) саобраћај, 4) информације (радио и телевизија), 5) ПТТ услуге, 6) комуналне делатности, 7) производња основних прехранбених производа, 8) здравствене и ветеринарске заштите, 9) просвете, 10) друштвене бриге о деци, 11) социјалне заштите, 12) делатности од посебног значаја за одбрану и безбедност СРЈ које утврди надлежни орган у складу са савезним законом и 13) послови неопходни за извршавање међународних обавеза СРЈ.

Делатности чији би прекид рада по природи посла, у смислу наведеног Закона, могао да угрози живот и здравље људи или да нанесе штету великих размера су: 1) хемијска индустрија, 2) индустрија челика и 3) индустрија црне и обојене металургије.

Запослени који обављају делатност од јавног интереса или чији би прекид рада због природе посла могао да угрози живот и здравље људи или да наступи штета великих размера, могу почети штрајк ако се обезбеди минимум процеса рада који обезбеђује сигурност људи и имовине или је незаменљив услов живота и рада грађана или рада другог предузећа, односно правног или физичког лица које обавља привредну или другу делатност или услугу. Наведени минимум процеса рада, за јавне службе и јавна предузећа, утврђује оснивач, а за другог послодавца — директор, при чему се полази од природе делатности, степена угрожености живота и здравља људи и других околности значајних за остваривање потреба грађана, предузећа и других субјеката (годишње доба, туристичка сезона, школска година и др.). При утврђивању наведеног минимума рада оснивач, односно директор обавезан је да узме у обзир мишљење, примедбе и предлоге синдиката, а начин обезбеђења минимума процеса рада утврђује се

општим актом послодавца, у складу са колективним уговором. Запослени који су дужни да раде за време штрајка ради обезбеђивања минимума процеса рада, по прибављеном мишљењу штрајкачког одбора, директор одређује најдоцније пет дана пре почетка штрајка. Ако се најдоцније пет дана пре почетка штрајка не обезбеде услови за минимални процес рада, надлежни државни орган, односно надлежни орган локалне самоуправе, до дана одређеног за почетак штрајка, утврђује мере и начин за испуњење тих услова.

У наведеним делатностима штрајк се најављује послодавцу, оснивачу, надлежном државном органу и надлежном органу локалне самоуправе најдоцније десет дана пре почетка штрајка, достављањем одлуке о ступању у штрајк и изјаве о начину обезбеђивања минимума процеса рада. У овим делатностима штрајкачки одбор, послодавац и представници надлежног државног органа, односно органа локалне самоуправе, поред обавезе да споразумно покушају да реше настали спор, обавезни су да у периоду од најаве штрајка до дана одређеног за почетак штрајка понуде предлог за решавање спора и да с тим предлогом упознају запослене који су најавили штрајк и јавност.

Штрајкачки одбор дужан је да за време штрајка сарађује с послодавцем ради обезбеђења минимума процеса рада, а запослени који обављају послове минимума процеса рада дужни су да за време штрајка извршавају налоге послодавца.

г) Заштита запослених

Према одредбама члана 14. наведеног Закона, организовање штрајка, односно учешће у штрајку под условима који су утврђени тим Законом не представља повреду радне обавезе, не може бити основ за покретање поступка за утврђивање дисциплинске и материјалне одговорности запосленог и не може за последицу имати престанак радног односа запосленог. Запослени који учествује у штрајку остварује основна права из радног односа, осим права на зараду, а права из социјалног осигурања — у складу с прописима о социјалном осигурању. Они учесници штрајка и његови организатори који нису организовани у складу са наведеним Законом немају ту заштиту што је изричито прописано одредбом члана 14. став 3. тога Закона.

Даље, у циљу заштите запослених одредбама члана 15. наведеног Закона је прописано да у току штрајка организованог под условима утврђеним тим Законом послодавац не може запошљавати нова лица која би заменила учеснике у штрајку, осим ако су угрожени безбедност лица и имовине, одржавање минимума процеса рада који обезбеђује сигурност имовине и лица, као и извршавање међународних обавеза. Послодавац не сме да спречи запосленог да учествује у

штрајку нити да употребљава мере принуде ради окончавања штрајка, као ни да по основу неучествовања у штрајку предвиди повољнију зараду или друге повољности услова рада за запослене који не учествују у штрајку.

Надлежни државни орган дужан је да предузме неопходне мере предвиђене законом ако оцени да би повредом одредаба члана 7. став 1. члана 9. и 10 (угрожена безбедност људи и имовине и здравље људи и није обезбеђен минимум процеса рада) могла наступити непосредна опасност или изузетно тешке последице за живот и здравље људи или њихову безбедност и безбедност имовине или друге неотклоњиве штетне последице. Инспекцијски надзор над применом одредаба наведеног закона врши надлежни савезни орган. Тај орган, у вршењу инспекцијског надзора над применом тога Закона, доноси решење којим се налаже отклањање утврђених повреда Закона ако штрајк није организован у складу са њим.

д) Престанак радног односа

Запосленом, према одредбама члана 18. наведеног Закона, у државном органу, професионалном припаднику Војске Југославије и припаднику полиције престаје радни однос кад се утврди да је организовао штрајк или учествовао у штрајку. Члан штрајкачког одбора или учесник у штрајку који штрајк организује или води на начин којим се угрожава безбедност лица и имовине или здравље људи или који спречава запослене који не учествују у штрајку да раде, односно онемогућава наставак рада по окончању штрајка или спречава послодавца да користи средства и располаже средствима којима послодавац обавља делатност чини повреду радне дужности за коју се може изрећи мера престанка радног односа.

Запослени у посебним делатностима (наведене под в) који одбије да изврши налог послодавца издат ради обезбеђивања минимума процеса рада чини повреду радне дужности за коју се, такође, може изрећи мера престанка радног односа.

ђ) Казнене одредбе

Одредбама члана 19. Закона о штрајку прописано је:

„Новчаном казном од 15.000 до 150.000 нових динара казниће се за прекршај предузеће или друго правно лице:

1) ако не обезбеди минимум процеса рада утврђен општим актом у складу са колективним уговором или ако тај минимум процеса рада не пропише (члан 10. став 4);

2) ако у току штрајка организованог под условима утврђеним овим законом прими нова лица која би заменила учеснике у штрајку, осим ако овим законом није друкчије предвиђено (члан 15. став 1);

3) ако спречава запослене да учествују у штрајку или употреби мере принуде ради окончања штрајка или ако предвиди повољнију зараду или друге повољније услове рада за запослене који не учествују у штрајку (члан 15. став 2).

За радње из става 1. овог члана казниће се за прекршај и одговорно лице и предузеће или друго правно лице новчаном казном од 1.000 до 9.000 нових динара.

Физичко лице које обавља привредну или другу делатност или услугу казниће се за прекршај из става 1. овог члана новчаном казном од 900 до 9.000 нових динара."

Одредбом члана 20. истог Закона прописано је:

„Новчаном казном од 900 до 9.000 нових динара казниће се за прекршај:

1) члан штрајкачког одбора и запослени који спречавају запослене који не учествују у штрајку да раде (члан 7. став 3);

2) запослени који за време штрајка одбије да сарађује с послодавцем ради обезбеђивања минимума процеса рада у делатностима предвиђеним овим законом или одбије да извршава налоге послодавца (члан 10. став 1. и члан 13. став 2).

е) Прелазне одредбе

Одредбом члана 21. Закона о штрајку прописано је да ће се колективни уговори и општи акти ускладити са одредбама тога Закона у року од шест месеци од дана његовог ступања на снагу.

На крају, уместо закључка, може се са задовољством констатовати да су Законом о штрајку коначно утврђене основне правне претпоставке за реализацију једног од врло важних права човека и грађанина које је утврђено Уставом СРЈ. Но, ништа мање није важно, у заокруживању тих претпоставки, усклађивање колективних уговора и општих аката у предвиђеном року, као и упознавање свих запослених са прописаним начином остваривања права на штрајк. Носилац тих активности сматрам, да би, пре свих, требало да буду синдикалне организације које се, на основу Устава СРЈ, и организују (оснивају) ради заштите права и унапређивања професионалних и економских интереса њихових чланова, а самим Законом о штрајку је и прописано, како је то већ и наведено, да је штрајк прекид рада који запослени организују ради заштите својих професионалних и економских интереса по основу рада и да одлуку о ступању у штрајк доноси орган синдиката одређен општим актом синдиката или већина запослених.

Овај прилог има за циљ да помогне наведеним активностима како би се што брже и потпуније реализовало Уставом СРЈ утврђено право на штрајк у складу са наведеним савезним законом.

ЛЕКСИКОН ГРАЂАНСКОГ ПРАВА — ЈЕДИНСТВЕНИ ПОДУХВАТ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ ЦИВИЛИСТА

„Номос”, Београд, 1996

Заједничко прегнуће наших најеминентнијих цивилиста у правцу физичког обједињавања свих значајнијих грађанскоправних одредница на једном месту, довело је до настанка *Лексикона грађанског права* (који је изашао 1996. године у издању „Номос”-а из Београда). Овај јединствени подухват наше цивилистике увод је у настанак *Правне енциклопедије*, која треба да обухвати најзначајније појмове свих грана права.

У изради *Лексикона* учествовала су 62 истакнута правна стручњака. Главни уредник и идејни творац овог капиталног дела био је проф. др Обрен Станковић. Његов животни век, нажалост, није досегнуо уобличиће и финализацију пројекта којим је, након смрти професора Станковића, успешно руководио проф. др Оливер Антић.

Правни факултет у Новом Саду дао је велики допринос пројекту. Осам наставника и сарадника овог факултета приложило је значајан број одредница из својих уже стручних области. Књига је, поред београдског, доживела промоцију и на новосадском факултету.

У *Лексикону* су обрађени кључни појмови из области Општег дела грађанског права, Стварног права, Облигационог права, Наследног права, Породичног права, Ауторског права, Права индустријске својине, Личног права и Грађанског процесног права. Оне одреднице из Међународног приватног права, Правне историје, Привредног права, Радног права и Стамбеног права које се у значајнијој мери дотичу грађанскоправне проблематике, такође представљају предмет интересовања *Лексикона*. У њему налазимо преко 1100 одредница, што указује на велике амбиције творца овог пројекта у смислу што подробнијег обухвата широког спектра проблема ове области.

Лексикон, поред теоријске, поседује и практичну тежину, јер се при крају великог броја одредница, након теоријских одређења датих појмова, налазе примери засновани на судској пракси или непосредном опажању трираних проблема.

Он, међутим, не мора бити искључиво оруђе правника, јер је конципиран на такав начин да је и лаицима омогућен потпун увид у функционисање правног система (бар у предметној материји). У прилог овој тврдњи говори чињеница да се поред материјалноправних и процесноправних проблема (у

грађанскоправном смислу) у њему третирају и питања која се тичу организације судова, односно судске власти, статуса судија, начина образовања и функционисања арбитража и других тема битних за сагледавање правног система као целине, са свим његовим принципима и механизмима.

Историјска димензија ове проблематике заступљена је у знатном броју одредница. Оваква концепција указује на намеру аутора да назначе утицај који су старији законици имали на настанак и развој како класичних, тако и модерних грађанскоправних института. Нарочито су значајни следећи законици: Хамурабијев законик (сматра се најстаријим кодификованим законским текстом на свету, мада он то, наравно, није у модерном значењу), Закон дванаест таблица (који није сачуван, али је у више наврата реконструисан, на основу навода у делима правника, историчара и граматичара), Француски грађански законик (нарочито значајан због тога што је афирмисао неприкосновеност приватне својине и слободе уговарања), Аустријски грађански законик (фаворизује грађанскоправну једнакост, еманципацију приватноправних односа од државног надзора и слободу привредног промета у односу на дотадашњи друштвени и економски систем), наравно и Српски грађански законик (који је, у суштини, скраћени превод ОГЗ уз неке детаље усвојене из француског права), те Општи имовински законик за Црну Гору, који представља успешну синтезу обичајног права и тековина ондашње европске правне науке. Поред европског (континенталног) правног система, у *Лексикону* налазимо и концизно изложене основе Шеријатског права, система норми и вредности карактеристичног за неке наше крајеве.

Филозофска димензија грађанског права нарочито је важна у смислу осмишљавања глобалних праваца развоја права, као и разрешења појединих проблема, те због тога она у овом пројекту заузима запажено место. Ово се, пре свега, односи на јуснатуралисте (који су оставили данашњој цивилистички учења из области правних послова, о изјавама воље, закључењу уговора, типологији уговора, клаузули *rebus sic stantibus*) и заступнике историјскоправне школе (који на право гледају као на историјску појаву схвативу само са становишта историјских околности њеног настанка). Историјскоправна школа посматра право као, пре свега, емпиријски засновану појаву, чиме се истиче и битна улога судске праксе, односно непосредног искуства у примени права и стварању нових правних норми.

Уговори који нису регулисани Законом о облигационим односима, пре свих уговори о поклону и послузи, веома су исцрпно обрађени. Поред битних елемената уговора, назначени су и појавни облици оваквих послова, као и њихово дејство. Овакав приступ такође олакшава савладавање материје грађанскоправних наука, макар на тај начин што знатно убрзава процес налажења потребне научне грађе.

Обрађивање проблема карактеристичних за модерно друштво једна је од највећих вредности овог дела. Вредело би навести и бар укратко назначити у којој мери су ови проблеми регулисани позитивним законодавством, односно која то решења аутори назначују као сврсисходна и оправдана, али би тако дубоко упуштање у поједина питања довело до пренебрегавања основне интенције сваког приказа — концизног и јасног информисања о неком делу. У сваком случају, трансплантација, артифицијелна инсеминација, транссексуалитет и трансфер технологије су само неки од таквих проблема, узрокованих убрзаним развојем науке и технике и општим напретком на нивоу целокупне међународне заједнице.

Практични значај груписања овако велике количине знања је немерљив. Овакво дело (енциклопедијског карактера) из области грађанског права може се наћи само у неким европским државама (на пример, у Француској) што много говори, ако не о веома високом научном нивоу наше цивилистике, онда о нашој спремности да пратимо све иоле значајније тенденције које се на међународном плану јављају (реч је, наравно, о тенденцијама уско стручног карактера). Иако је основни приступ при обрађивању појединих проблема била концизност (тако да је Грађанско право обрађено на нешто више од осам стотина страница), читалац може остварити јасан увид у велику већину индивидуалних проблема везаних за ову област, који га, евентуално, интересују. Будући да је проф. др Слободан Перовић дао иницијативу (која је у научним круговима наишла на веома позитиван одјек) за стварање *Правне енциклопедије*, која би кроз своје одреднице обухватила све области права, *Лексикон грађанског права* се може сматрати успешним уводом у овај велики подухват.

Бојан Пајтић
Правни факултет, Нови Сад

УГОВОР ИЗМЕЂУ СР ЈУГОСЛАВИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ ХРВАТСКЕ О ПРАВНОЈ ПОМОЋИ У ГРАЂАНСКИМ И КРИВИЧНИМ СТВАРИМА

Дана 15. 09. 1997. године СР Југославија и Република Хрватска су у Београду закључиле уговор о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима. Уговор су потписали министри иностраних послова две државе Милан Милутиновић и Мате Гранић.

Након преамбуле у којој је изнета жеља за унапређење правних односа, сарадње на подручју правосуђа и олакшање међусобног правног промета, текст уговора подељен је на четири целине — главе.

У Глави I садржане су опште одредбе уговора. Дефинисани су појмови „грађанске ствари” и „кривичне ствари”, одређене су границе правне помоћи и начин пружања правне помоћи.

Правну помоћ државе захтевају путем замолница. Чланом 3—10. Уговора прецизно је одређено шта замолница мора да садржи да би друга уговорна страна могла да по њој поступи, употреба језика, сношење трошкова указивања правне помоћи и разлог одбијања пружања правне помоћи. Чланом 4. Уговора одређени су и државни органи путем којих државе међусобно комуницирају (за СР Југославију — Савезно министарство правде или дипломатско-конзуларна представништва), а у хитним случајевима могућа је и комуникација путем Међународне организације кривичне полиције — ИНТЕРПОЛ-а.

Права физичких и правних лица која се као странке појављују у поступцима у другој држави гарантована су чланом 11. а у члану 12. Уговора говори се о правима сведока и вештака који се појављују пред судом државе молиље. Размена законских текстова и давање правних мишљења уређени су чланом 13. Уговора.

Глава II Уговора односи се на помоћ у грађанским стварима. Овај део Уговора садржи укупно 8 чланова (члан 14—21), а односи се на поступање по замолницама, ослобођење од давања обезбеђења и плаћања судских трошкова и оверу и достављање исправа. Посебно треба истаћи одредбе члана 19. Уговора који више не предвиђа обавезу међународне овере исправа које је издао у прописаном облику суд или други надлежни орган и које су

снабдеване потписом и службеним печатом. Ово се односи и на преписе и фотокопије исправа које је оверио суд или други надлежни орган.

У Глави III (члан 22—31) Уговора налазе се одредбе о правној помоћи у кривичним стварима и то о општим видовима правне помоћи (извршењу појединих процесних радњи) и уступању и преузимању кривичног гоњења. Правна помоћ се, као и у грађанским стварима, обавља на основу замолнице. Чланом 26. установљена је обавеза држава да сваких 6 месеци достављају другој страни уговорници изводе из своје казнене евиденције и обавештавају једна другу о свим осудама држављана друге стране уговорнице. Преузимање кривичног гоњења могуће је само уколико је кривично дело судски кажњиво у обе државе уговорнице, такође на основу замолнице.

Завршне одредбе Уговора налазе се у Глави IV (чланови 32. и 33). Одређено је да уговор подлеже ратификацији у складу са уставима држава уговорница. Закључен је на неодређено време са отказним роком од 6 месеци након писменог отказа.

У складу са чланом 33. став 3. овај Уговор се привремено примењује од 01. 11. 1997. године.

Дејан Укропина
адв. приправник у Новом Саду

УГОВОР

између Савезне Републике Југославије и Републике Хрватске о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима

Савезна Република Југославија и Република Хрватска су се у жељи:

- унапређења правних односа међу државама,
 - унапређења сарадње на подручју правосуђа и
 - олакшања међусобног правног промета
- споразумеле да закључе овај Уговор

ГЛАВА I

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

(1) Државе уговорнице се обавезују да ће једна другој, на захтев, а под условима и на начин предвиђен овим уговором, пружати правну помоћ у грађанским и кривичним стварима.

(2) Појам „грађанске ствари“ у овом уговору обухвата и привредне и породичне ствари.

(3) Појам „кривичне ствари“ обухвата кривична дела.

(4) Правосудни органи држава уговорница, у складу са одредбама овог уговора, пружају правну помоћ и другим органима који су по законодавству државе уговорнице надлежни за ствари из претходних ставова овог члана.

(5) Правна помоћ обухвата достављање судских и вансудских аката и извршење појединих процесних радњи, као што су саслушање сведока и странака, вештачење, увиђај и др.

Члан 2.

(1) Захтев за пружање правне помоћи према овом уговору подноси се у виду замолнице.

(2) Замолницу подноси суд или други надлежни орган државе молиће којој је правна помоћ потребна и упућује је надлежном суду или другом надлежном органу замољене државе који је по замолници надлежан да поступа.

Члан 3.

(1) Замолница садржи:

1) назив органа државе молиће од кога потиче замолница, а по могућности и назив замољеног органа;

2) име и презиме, пребивалиште или боравиште, занимање и држављанство, односно назив и седиште странака и њихово својство у поступку;

3) име, презиме и адресу правних заступника странака, ако их имају;

4) ознаку списка и опис случаја за који се тражи правна помоћ, а у кривичним стварима и правну квалификацију учињеног дела;

5) предмет замолнице, а по потреби и питања која се имају поставити лицу чије се саслушање тражи;

6) назив акта и адресу лица коме треба извршити достављање,

7) друге елементе предвиђене овим уговором за поједине видове правне помоћи.

(2) Замолница, као и акти које достављају судови и други органи држава уговорница морају бити потписани и снабдени печатом суда или органа од кога потичу. Није потребно да буду оверени.

(3) Замољена држава може тражити додатна обавештења и акте који су јој потребни за извршење замолнице.

Члан 4.

(1) Судови и други надлежни органи држава уговорница, ради пружања правне помоћи према овом уговору, по правилу, међусобно комуницирају преко својих надлежних органа, и то:

а) за Савезну Републику Југославију — преко Савезног министарства правде;

б) за Републику Хрватску — преко Министарства правосуђа.

(2) Одредба става 1. овог члана не искључује комуницирање дипломатским, односно конзуларним путем.

(3) У хитним случајевима судови и други надлежни органи држава уговорница могу комуницирати и путем Међународне организације кривичне полиције (ИНТЕРПОЛ).

Члан 5.

Судови и други надлежни органи држава уговорница приликом поступања према овом уговору међусобно комуницирају на свом језику.

Члан 6.

(1) Поступање по замолницама за пружање правне помоћи на основу овог уговора врши се по прописима замољене државе уговорнице.

(2) Изузетно од одредбе става 1. овог члана, замољени орган ће, на захтев суда или другог органа од кога потиче замолница, моћи да поступи на начин који је посебно означен у замолници ако то није у супротности са јавним поретком замољене државе уговорнице.

Члан 7.

(1) Ако суд или други надлежни орган коме је замолница упућена није надлежан за поступање, замолница ће се уступити надлежном суду или другом надлежном органу на територији замољене државе.

(2) Ако замољени орган није могао да удовољи замолници, одмах ће о томе обавестити орган државе молиће и вратиће достављена акта, уз образложење разлога због којих није могао поступити по замолници.

Члан 8.

Достављање аката се доказује потврдом о достављању која се саставља по прописима замољене државе уговорнице. У потврди о достављању мора бити назначено место и датум пријема и потпис примаоца или означен другачији начин достављања.

Члан 9.

Замољена држава може одбити правну помоћ ако би удовољење замолници било у супротности са њеним правним поретком или би могло да штети њеној суверености или безбедности.

Члан 10.

(1) Свака држава уговорница сноси трошкове указивања правне помоћи који су настали на њеној територији, ако овим уговором није другачије одређено.

(2) Државе уговорнице неће захтевати накнаду трошкова за извршене радње по замолницама, осим награде за извршено вештачење и друге трошкове настале поводом вештачења, као и трошкове привременог упућивања лица лишеног слободе у замољеној држави, као сведока, на територију државе молиће.

(3) Сведоку или вештаку, који се одазове позиву суда државе молиће, припада право на накнаду путних трошкова и трошкова боравка, сагласно прописима државе молиће.

(4) У позиву ће се навести које накнаде припадају овим лицима, а на њихов захтев даће им се предујам за покриће трошкова.

(5) Вештачење се може условити претходним полагањем предујма код замољеног суда, ако трошкове вештачења сноси странка.

(6) Замољени суд известиће суд од кога потиче замолница о висини трошкова који су настали поводом извршења замолнице.

Члан 11.

(1) Држављани једне државе уговорнице имају једнаку правну заштиту својих права у поступцима пред судовима и другим органима друге државе уговорнице као и њени држављани.

(2) Држављани једне државе уговорнице имају на територији друге државе уговорнице слободан приступ судовима и другим органима. Пред овим органима они могу да заступају своје интересе, подносе захтеве и предузимају радње под истим условима као и њени сопствени држављани.

(3) Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењују се и на правна лица основана у складу са законима државе уговорнице на чијој се територији налази њихово седиште.

Члан 12.

(1) Сведок или вештак који се појављује пред судским органима државе молиће, на основу позива који му је достављен од стране судског органа замољене државе, не може, без обзира на његово држављанство, бити подвргнут судском гоњењу, притворен због дела које је предмет судског поступка у коме је тражено његово присуство или за дело које је починио пре него што је напустио територију државе молиће, нити упућен да издржава казну на основу неке раније донесене судске одлуке.

(2) Одредба става 1. не примењује се ако сведок или вештак, иако је за то имао могућности није напустио територију државе молиће у року од петнаест дана пошто му је саопштено да његово присуство више није потребно. У овај рок не урачунава се време у коме сведок или вештак из објективних разлога није могао да напусти територију државе молиће.

Члан 13.

Савезно министарство правде Савезне Републике Југославије и Министарство правосудја Републике Хрватске даваће, на захтев, једно другом текст прописа који важе или су важили на подручју њихове државе, а по потреби и обавештења о одређеним правним питањима.

ГЛАВА II

ПРАВНА ПОМОЋ У ГРАЂАНСКИМ СТВАРИМА

Члан 14.

Правна помоћ у грађанским стварима у смислу овог уговора обухвата:

- 1) поступање по замолницама,
- 2) ослобођење од давања обезбеђења и од плаћања трошкова судског поступка и
- 3) оверу и достављање исправа.

Члан 15.

Суд или други орган од кога потиче замолница биће на свој захтев благовремено обавештен о времену и месту извршења тражене радње како би свентуално заинтересована странка могла томе да присуствује.

Члан 16.

(1) Од држављанина једне државе уговорнице који учествује у поступку пред судом друге државе уговорнице као тужилац или умешач, није дозвољено захтевати обезбеђење парничних трошкова само зато што је страни држављанин и на територији те државе нема пребивалиште.

(2) Предујам трошкова поступка које сноси странка може се захтевати од држављана друге државе уговорнице под истим условима и у истом обиму као и од сопствених држављана.

(3) Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењују се и на правна лица.

Члан 17.

Држављани једне државе уговорнице су пред судовима друге државе уговорнице ослобођени плаћања трошкова судског поступка под једнаким условима и у једнаком обиму као и држављани те државе.

Члан 18.

(1) Уверење о имовном стању на основу којег се признаје ослобођење од плаћања трошкова судског поступка из члана 17. овог уговора, издаје надлежни орган оне државе уговорнице на чијој територији молилац има пребивалиште.

(2) Ако молилац има пребивалиште на територији треће државе, ово уверење може издати надлежно дипломатско или конзуларно представништво државе уговорнице чији је он држављанин на територији треће државе.

(3) Суд који одлучују о захтеву за остваривање права на ослобођење од плаћања трошкова судског поступка из члана 17. овог уговора може, по потреби, тражити додатна обавештења од органа државе уговорнице чији је молилац држављанин.

Члан 19.

(1) Исправе које је издао или оверио у прописаном облику суд или други надлежни орган државе уговорнице и које су снабдевене потписом и службеним печатом надлежног органа, није потребно даље оверавати за употребу на територији друге државе уговорнице.

(2) Став 1. овог члана односи се и на преписе и фотокопије исправа, које је оверио суд или други надлежни орган.

Члан 20.

Јавне исправе издате од надлежних органа друге стране уговорнице имају исту доказну снагу као и домаће јавне исправе.

Члан 21.

(1) Државе уговорнице достављају једна другој изводе из матичних књига који се односе на лична стања држављана друге државе уговорнице.

(2) Исправе из става 1. овог члана достављају се, без такса и трошкова, дипломатском или конзуларном представништву.

(3) Исправе из става 1. овог члана достављају се сваких шест месеци, а на захтев заинтересоване странке одмах.

ГЛАВА III

ПРАВНА ПОМОЋ У КРИВИЧНИМ СТВАРИМА

Члан 22.

Правну помоћ у кривичним стварима чине:

- 1) општи видови правне помоћи и
- 2) уступање и преузимање кривичног гоњења.

Члан 23.

(1) Општи видови правне помоћи посебно обухватају извршење појединих процесних радњи, као што су саслушање окривљеног, сведока и вештака, увиђај, претрес просторија и лица, заплену предмета, као и достављање аката, писмених материјала и других предмета који су у вези са кривичним поступком у држави молиљи.

(2) Уз замолницу за претрес лица или просторија или заплену предмета прилаже се један примерак или оверени препис одлуке органа који моли ову радњу.

(3) Предмете и изворнике аката и писмена који су достављени ради извршења замолнице држава молиља вратиће што пре замољеној држави уколико их се она не одрекне.

Члан 24.

(1) Уколико држава уговорница, која спроводи кривични поступак позове, као сведока или ради суочења, лице које је лишено слободе у другој држави уговорници, то лице ће се, уколико се са тим сагласи, привремено предати држави молиљи.

(2) Држава молиља мора привремено предато лице вратити у року који одреди замољена држава.

(3) Предаја ће се одбити:

- 1) ако се лице лишено слободе с тим се сагласи;
- 2) ако би услед предаје могло доћи до продужења његовог лишења слободе;
- 3) ако постоје други важни разлози против његове предаје држави молиљи.

(4) Предаја се може одложити ако је присуство лица лишеног слободе потребно у кривичном поступку који се води на територији замољене државе.

(5) Ако трећа држава треба да преда једној од држава уговорница лице лишено слободе преко територије друге државе уговорнице, друга држава уговорница ће, придржавајући се одредаба овог уговора, одобрити транзит лица лишеног слободе ако оно није држављанин те државе уговорнице.

(6) У случају из става 1. овог члана предато лице мора бити у притвору на територији државе молиље, а у случају из става 5. овог члана на територији државе замољене за транзит, уколико држава од које је затражена предаја не захтева да оно буде пуштено на слободу.

(7) Ако замољена држава удовољи замолници, држава молиља је дужна да лице лишено слободе држи у притвору за време његовог боравка на њеној територији и да га, по предузетој радњи правне помоћи, одмах врати држави молиљи уколико она не захтева да буде пуштено на слободу. Предато лице ужива заштиту предвиђену у члану 12. овог уговора.

Члан 25.

(1) Орган који подноси замолницу за правну помоћ, на захтев, биће од стране замољеног органа благовремено обавештен о времену и месту извршења замолнице.

(2) Заинтересовани правосудни органи и лица која учествују у кривичном поступку, као и њихови правни заступници могу присуствовати приликом предузимања радње правне помоћи ако се с тим сагласи замољена држава уговорница.

(3) Сагласност за присуствовање органа и других лица државе молиће у смислу става 2. овог члана у Савезној Републици Југославији даје Савезно министарство правде, а у Републици Хрватској Министарство правосуђа.

Члан 26.

(1) Државе уговорнице обавештавају једна другу о свим осудама држављана друге државе уговорнице које су уписане у њену казнену евиденцију. Изводе из казнене евиденције државе уговорнице достављају сваких шест месеци путем министарстава правосуђа држава уговорница.

(2) Државе уговорнице једна другу обавештавају и о другим подацима уписаним у казнену евиденцију.

(3) На молбу, државе уговорнице достављаће једна другој податке о лицима која су држављани друге државе уговорнице, а која се налазе под истрагом или против којих је покренут кривични поступак на територији друге државе уговорнице.

Члан 27.

Државе уговорнице одбиће правну помоћ:

1) ако дело, које је наведено у замолници, по праву замољене државе није кривично дело;

2) ако је замолница у вези са делом, које је по мишљењу замољене државе, политичке или војне природе.

Члан 28.

(1) Ако је држављанин једне државе уговорнице или лице које на њеној територији има пребивалиште учинило кривично дело на територији друге државе уговорнице које је судски кажњиво у обема државама уговорницама, држава уговорница у којој је дело учињено може замолити другу државу уговорницу да преузме кривично гоњење.

(2) Надлежни органи замољене државе спроводе кривични поступак у складу са прописима те државе.

Члан 29.

(1) У замолници за преузимање кривичног гоњења мора бити описано чињенично стање и морају бити наведени што потпунији подаци о окривљеном, његовом држављанству и пребивалишту или боравишту.

(2) Замолници треба приложити:

- 1) списе у изворнику или овереном препису;
- 2) доказ о држављанству, односно пребивалишту лица за које се моли преузимање кривичног гоњења;
- 3) извод одредби из кривичног закона које су примењене у тој кривичној ствари;
- 4) изјаве оштећених да су сагласни са уступањем кривичног гоњења.

Члан 30.

Правосудни органи државе молиће привремено се одричу мера гоњења за дела наведена у за молници за преузимање кривичног гоњења. Од таквих мера се у сваком случају одустаје:

- 1) ако је надлежни суд или надлежни орган замољене државе уговорнице коначно обуставио кривични поступак због недостатка доказа или зато што почињено дело није кривично дело;
- 2) ако је окривљени у замољеној држави уговорници правноснажно ослобођен;
- 3) ако је одлука суда која је донесена у замољеној држави уговорници већ извршена, или извршењу нема места по закону или због акта о помиловању или амнестији, или је према праву замољене државе наступила застарелост.

Члан 31.

Замољена држава уговорница обавештава државу молиљу о исходу кривичног поступка у вези са за молници за преузимање кривичног гоњења и ради тога доставља правноснажну одлуку у изворнику или овереном препису.

ГЛАВА IV

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 32.

Овај уговор подлеже потврђивању (ратификацији). Потврђивање се спроводи у складу са уставима држава уговорница.

Члан 33.

(1) Овај уговор ступа на снагу по истеку тридесетог дана од дана добијања последње ноте која садржи обавештење о извршеној ратификацији.

(2) Уговор се закључује на неодређено време. Њега може писмено отказати свака држава уговорница дипломатским путем с отказним роком од шест месеци.

(3) Овај уговор привремено се примењује од 1. новембра 1997. године.

Овај уговор сачињен је у Београду, дана 15. 09. 1997. у два истоветна примерка, на српском и хрватском језику, с тим да су оба текста исте важности.

ЗА САВЕЗНУ РЕПУБЛИКУ
ЈУГОСЛАВИЈУ
Милан Милутиновић

ЗА РЕПУБЛИКУ
ХРВАТСКУ
Мате Гранић

ФИЛАДЕЛФИЈА, 3—7. септембар 1997. — На ХЛI конгресу Међународне уније адвоката Адвокатска комора Војводине примљена је у чланство као пуноправни члан Уније. Адвокатску комору Војводине на Конгресу је представљао адвокат у Новом Саду г. Горан Станивукловић, председник Комисије Управног одбора за међународне односе.

* * *

БЕОГРАД, 18. септембар 1997. — У оквиру Удружења правника Србије конституисан је **Етички одбор**. Чланови Етичког одбора су: др Коста Чавошки, професор Правног факултета у Београду (председник), гђа Рајна Андрић, адвокат у Београду, др Оливер Антић, професор Правног факултета у Београду, г. Мурат Балтић, судија Општинског суда у Сјеници, г. Слободан Бељански, адвокат у Новом Саду, г. Ђорђе Вебер, адвокат у Новом Саду и председник Управног одбора Адвокатске коморе Војводине, г. Милан Вујин, адвокат у Београду и председник Адвокатске коморе Србије и Председништва Савеза адвокатских комора Југославије, др Момчило Грубач, професор Правног факултета у Новом Саду, гђа Олга Бурчић, судија Окружног суда у Београду, г. Петар Којичић, судија Окружног суда у Зрењанину, г. Радослав Ђосић, судија Врховног суда Србије, г. Заварко Шандор, правник из Новог Сада, гђа Радојка Стојановић, адвокат у Крагујевцу и г. Драган Сикимић, адвокат у Београду (секретар).

* * *

СРЕМСКА МИТРОВИЦА, 4. октобар 1997. — Управни одбор Адвокатске коморе Војводине одржао је редовну седницу у Сремској Митровици. Седници су присуствовали председник Општинске организације адвоката у Сремској Митровици, гђа Даница Мишковић, и више чланова ове организације.

* * *

НОВИ САД, 16. октобар 1997. — Поводом књиге г. Димитрија Боарова *Ајосџоли српских финансија* Катедра Адвокатске коморе Војводине је у просторијама Коморе организовала разговор на тему: „Историја и стварност финансијске филозофије и праксе у Србији”. Уводна саопштења дали су проф. др Љубомир Машар, проф. др Ранко Кончар, др Милан Ст. Протић, књижевник и главни уредник издавача „Стубова културе”, г. Предраг Марковић и аутор књиге, г. Димитрије Боаров.

БЕОГРАД, 18—19. октобар 1997. — У организацији Фонда за хуманитарно право одржана је међународна конференција о спољној контроли рада полиције.

БЕОГРАД, 23. октобар 1997. — Етички одбор Удружења правника Србије утврдио је своје прво саопштење за јавност:

Непосредна примена вишег закона који је по својој садржини супротан нижем закону, није само правна него и морална обавеза судије, тужиоца или неког другог државног органа. Таква обавеза појавила се и у случају такозваног полицијског притвора, који Закон о кривичном поступку предвиђа а савезни Устав од 27. априла 1992. године забрањује.

Полицијски притвор, који одређује орган унутрашњих послова, предвиђен је чланом 196. Закона о кривичном поступку, и може трајати најдуже три дана. Током тог времена, окривљени нема право на браниоца, а нису ретки ни случајеви да је, у одсуству истражног судије и браниоца, изложен изнуђивању признања, сведочењу против других или самооптуживању. Овако дуг полицијски притвор противан је кривично-правном јемству *habeas corpus*, које налаже полицијском службенику да ухапшено лице *одмах*, то јест у најкраћем могућем року, преда судији, а да окривљеног не испитује без присуства браниоца.

Habeas corpus је уведен чланом 24. Устава СРЈ, који гласи: „Лице за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело може, на основу одлуке надлежног суда, бити притворено и задржано у притвору, само ако је то неопходно за вођење кривичног поступка”. Том уставном одредбом најпре је укинут полицијски притвор, предвиђен чланом 196. ЗКП-а, а потом и члан 191. став 4. овог закона, који допушта одређивање притвора ако је услед начина извршења, последица или других околности дела, дошло или је могло доћи до узнемирења грађана.

Уставним законом за спровођење Устава СРЈ, утврђено је да ће се до 31. децембра 1992. године ускладити с новим Уставом тридесет и седам поименце наведених закона, а до 31. децембра 1994. године, и остали савезни закони, у које се убаја и Закон о кривичном поступку. Ови рокови су више пута продужавани, и последњи је истекао 31. децембра 1996. године, што значи да од 1. јануара 1997. године, ниједна одредба закона донетог пре 27. априла 1992. која је противна новом Уставу, није више на снази. То практично значи да су члан 191. став 4. и члан 196. Закона о кривичном поступку престали да важе 31. децембра 1996. године, те да свака потоња одлука о одређивању полицијског притвора представља кршење важећег Устава, те противзаконито лишење слободе, које подлеже кривичном прогону.

Органи унутрашњих послова, међутим, и даље *ипофизички* одређују тродневни притвор, а тужиоци и судије не реагују на исправан начин, иако знају да је важећим Уставом полицијски притвор укинут: судије не укидају решења о полицијском притвору као неуставна, а тужиоци не покрећу кривични поступак због незаконитог лишења слободе.

Етички одбор Удружења правника Србије упозорава своје колеге и свеколику јавност да је овакво изигравање важеће уставне одредбе, да би се

применила неважећа, очигледно противуставна законска одредба, не само противуставно него и морално недопустиво. Јер, нама правницима етика налаже да опште нормe примењујемо на појединачне случајеве према свом најбољем знању и савести.

* * *

ЛОНДОН, 24—25. октобар 1997. — Организација европских адвоката одржала је саветовање на тему „Европски адвокат 2020 — виђење адвокатуре на почетку XXI века”. У раду саветовања учествовао је г. Владимир Домазет, потпредседник Адвокатске коморе Србије.

* * *

НИШ, 31. октобар—1. новембар 1997. — Основна адвокатска комора у Нишу прославила је 25 година рада. Као представник Адвокатске коморе Војводине прослави је присуствовао г. Миодраг Бисалов, председник Општинске организације адвоката у Новом Саду.

* * *

БЕОГРАД, 7—8. новембар 1997. — Међународни семинар о принципима независног судства, који је у организацији Удружења правника Југославије и Америчког удружења правника требало да буде одржан у Београду, одложен је због одуговлачења и касног издавања виза од стране југословенских власти гостима и предавачима из Сједињених Америчких Држава.

СТВАРНО ПРАВО

Странци у Републици Словенији не могу стицати својинска права на непокретностима у складу са чл. 82а Закона о основним својинскоправним односима, осим по основу наслеђивања.

Према обавештењу Министарства за правосуђе Републике Словеније бр. 921—5/93. од 18. 04. 1996. године, сагласно чл. 9. Уставног закона за спровођење Устава Републике Словеније, до доношења посебног закона који ће уредити стварна права странаца на непокретностима, странци не могу у Републици Словенији стицати својинска права на непокретностима. Ова одредба не односи се на стицање својинских права наслеђивањем. С обзиром на неведено произлази да између СР Југославије и Републике Словеније не постоји реципроцитет у смислу чл. 82а став 1. и 2. Закона о основама својинскоправних односа.

Странци у Републици Српској могу стицати својинска права на непокретностима у складу са чл. 82а Закона о основним својинскоправним односима.

С обзиром да је Република Српска у моменту проглашења преузела и примењује прописе СФРЈ, па и Закон о основним својинскоправним односима који предвиђа да страни држављани и правна

лица могу стицати непокретности на територији тог ентитета под прописаним условима, сматра се да између СР Југославије и Републике Српске постоји реципроцитет у смислу наведеног члана.

НАСЛЕДНО ПРАВО

Између СР Југославије и Републике Хрватске постоји потпуни реципроцитет при наслеђивању.

Министарство за иностране послове Републике Хрватске је нотом бр. 2756/95-ММ од 15. 09. 1997. године обавестило Савезно министарство за иностране послове СР Југославије да држављани СР Југославије могу у складу са прописима Републике Хрватске остваривати наследна права као и хрватски држављани. Истовремено, Савезно министарство за иностране послове СР Југославије је нотом бр. К-377/97-50 од 15. 09. 1997. године обавестило Министарство за иностране послове Републике Хрватске да држављани Републике Хрватске могу у складу са прописима Савезне Републике Југославије да остварују наследна права као и југословенски држављани.

Изабрао и приредио:

Дејан Укропина

адв. приправник у Новом Саду

**СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 31. 10. 1997. године**

1. Шандоров Миленко, дипломирани правник, рођен 24. 08. 1933. године, уписује се 24. 10. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Војвођански булевар 26/18.

2. Лозић Небојша, дипломирани правник, рођен 02. 05. 1963. године, уписује се 31. 10. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Старој Пазови, Карађорђева 13.

3. Филиповић Славица, дипломирани правник, рођена 15. 12. 1954. године, уписује се 31. 10. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Бечеју, Иве Лоле Рибара 28.

4. Баћановић Здравко, дипломирани правник, рођен 10. 08. 1935. године, уписује се 31. 10. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Србобрану, Светог Саве 13.

5. Стокрп Милан, дипломирани правник, рођен 11. 01. 1953. године, уписује се 31. 10. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Старој Пазови, Ђирила и Методија 2.

6. Марковић Лазар, дипломирани правник, рођен 01. 08. 1937. године, уписује се 31. 10. 1997. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, ЈНА 15.

7. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Перески Славко, рођен 01. 04. 1968. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Митрески Момчила, адвоката у Новом Саду, дана 31. 10. 1997. године, у трајању од две године.

8. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Ковачевић Срђан, рођен 02. 08. 1971. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бајић Саше, адвоката у Новом Саду, дана 31. 10. 1997. године, у трајању од две године.

9. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Баћановић Здравко, адвокат у Србобрану, са даном 30. 10. 1997. године, због пензионисања.

10. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Марковић Лазар, адвокат у Панчеву, са даном 30. 10. 1997. године, због пензионисања.

11. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бранков Јелена, адвокат у Новом Саду, са даном 31. 10. 1997. године, на лични захтев. — Сујић Биљана, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Бранков Јелене.

12. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бурић Анкица, адвокат у Руми, са даном 31. 10. 1997. године, на лични захтев. — Именована задржава чланство у Посмртном фонду Адвокатске коморе Војводине. — Јаношевић Пера, адвокат у Руми, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Бурић Анкице.

13. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Бедов Предраг, адвокат у Новом Саду, са даном 20. 10. 1997. године. — Бети Станко, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Бедов Предрага.

14. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Стојачић Тајана, адвокат у Новом Саду, са даном 31. 10. 1997. године. — Станивковић Горан, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Стојачић Тајане.

15. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Николајевић Душан, адвокат у Суботици, са даном 10. 11. 1997. године, због уписа у Именик адвоката Адвокатске коморе Београда. — Вучковић Перо, адвокат у Суботици, постаља се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Николајевић Душана.

16. Прпа Милану, адвокату у Новом Саду, престаје право на обављање адвокатске делатности те се исти дана 31. 10. 1997. године брише из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине. — Гајић Мирсада, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимаатеља канцеларије Прпа Милана.

17. Перишић Добривоју, адвокату у Бачкој Паланци, престаје право на обављање адвокатске делатности те се исти дана 31. 10. 1997. године брише из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине — Соро Милорад, адвокат у Бачкој Паланци, одређује се за преузимаатеља канцеларије Перишић Добривоја.

18. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Јовановић Светлана, адвокатски приправник у Панчеву, на адвокатско-приправничкој вежби код Глуваков Љилане, адвоката у Панчеву, са даном 25. 09. 1997. године.

19. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Репач Никола, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Митрески Момчила, адвоката у Новом Саду, са даном 03. 06. 1994. године.

20. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Деља Владимир, адвокатски приправник у Панчеву, на адвокатско-приправничкој вежби код Кесић Љубише, адвоката у Панчеву, са даном 14. 05. 1997. године.

21. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Королија Вера, адвокатски приправник у Зрењанину, на адвокатско-приправничкој вежби код Грујић Душана, адвоката у Зрењанину, са даном 30. 11. 1996. године.

22. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Црњански Србан, адвокатски приправник у Бачкој Паланци, на адвокатско-приправничкој вежби код Југовић Васкрсије, адвоката у Бачкој Паланци, са даном 30. 09. 1997. године.

23. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Јефтић Борбе, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Шећеров Миомира, адвоката у Новом Саду, са даном 31. 08. 1997. године.

24. Томашев Браниславу, адвокату у Зрењанину, одређује се привремена забрана вршења адвокатске делатности почев од 31. 10. 1997. године, због разлога из чл. 50. став 1. Закона о адвокатури и служби правне помоћи. — Привремена забрана траје до правоснажног окончања дисциплинског поступка који се води против Томашев Бранислава, пред Адвокатском комором Војводине под бр. Дисц. 79/97. — Дворник Ивана, адвокат у Зрењанину, постаља се за привременог заменика адвокату Томашев Браниславу.

25. Узима се на знање да је Лучић Даница, адвокат у Опацама, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 01. 11. 1997. године, због труднич-

ког боловања. — Татомиров Клара, адвокат у Опацима, поставља се за привременог заменика Лучић Даница, адвокату у Опацима.

26. Овим се врши исправка решења Управног одбора Адвокатске коморе Војводине број 426/97. од 04. 10. 1997. године, тако што се као датум почетка привремене спречености за обављање адвокатске делатности, због болести Кубињец др Јанка, адвоката у Бачком Петровцу, означава **04. 09. 1997. године**, а не како је омашком наведено 04. 10. 1997. године. Решење у преосталом делу остаје непромењено.

27. Узима се на знање да је Галечић Маја, адвокат у Сремској Митровици, након привремене спречености, наставила са радом почев од 21. 10. 1997. године. — Весковић Миомира, адвокат у Сремској Митровици, разрешава се дужности привременог заменика Галечић Маје, адвоката у Сремској Митровици.

28. Узима се на знање да је Кулић Биљана, адвокатски приправник у Руми, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Станојчић Анђелка, адвоката у Руми, дана 29. 10. 1997. године, те да исту наставља код Стокић Милоша, адвоката у Руми, дана 30. 10. 1997. године.

29. Узима се на знање да је Бајић Саша, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Милоша Бајића 3, почев од 01. 11. 1997. године.

30. Узима се на знање да је Петровић Никола, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Фрушкогорска 32, почев од 01. 10. 1997. године.

31. Узима се на знање да је Рупњак Љубица, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 26, почев од 01. 10. 1997. године.

32. Узима се на знање да је Шијаков Станислава, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 26, почев од 01. 10. 1997. године.

33. Узима се на знање да је Грбић Младен, адвокат у Руми, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу ЈНА 135, почев од 15. 10. 1997. године.

34. Узима се на знање да је Борђевић мр Драган, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Краља Александра Првог Караборђевића 31, почев од 13. 10. 1997. године.

35. Узима се на знање да је Ружић Градимир, адвокат у Вршцу, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Васка Попе 9, почев од 27. 10. 1997. године.

36. Узима се на знање да је Назарчић Стевица, адвокат у Вршцу, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Васка Попе 9, почев од 27. 10. 1997. године.

37. Узима се на знање да је Микљан Златко, адвокат у Старој Пазови, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Бирила и Методија 15, почев од 27. 10. 1997. године.

38. Узима се на знање да је Плавшић Љиљана, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 26, почев од 29. 10. 1997. године.

39. Узима се на знање да је Поптешин Лазар, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Илке Марковић 3, почев од 30. 10. 1997. године.

40. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 15. 10. 1997. године између „Пиротерм тред“ д.о.о. Чока из Чоке и Заједничке адвокатске канцеларије Борђевић Александра и Борђевић Зорана, адвоката у Сенти.

41. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 01. 10. 1997. године између А. Д. за осигурање „Панонија“ из Новог Сада и Милков Весне, адвоката у Новом Саду.

42. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 06. 10. 1997. године између ДД „Агросеме—панонија” из Суботице и Јованић Оливере, адвоката у Суботици.

43. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 15. 10. 1997. године између ДОО „Агропром” из Новог Сада и Маленица Гордане, адвоката у Новом Саду.

Управни одбор

Теме „Гласника“ за 1997/1998. годину:
РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА
ПРАВО И ПОЛИТИКА
СУДСКА ПРАКСА И ПРИМЕНА ПРАВА
ГРАБАНСКА НЕПОСЛУШНОСТ
ВАЛТАЗАР БОГИШИЋ И ОПШТИ ИМОВНИ ЗАКОНИК ЗА КЊАЖЕВИ-
НУ ЦРНУ ГОРУ
ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ДРЖАВЉАНА БИВШИХ РЕПУБЛИКА СФРЈ НА
ТЕРИТОРИЈИ СРЈ

Уређивачки одбор „Гласника“ моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци“ и „расправе“, а за рубрику „прикази“ и остале рубрике, на крају текста;
- радове кћати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курсивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку оп. cit. користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку ibid. када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора;
- уз чланке је пожељно приложити сажетак на српском (иза наслова) и енглеском језику (иза завршетка текста), са кључним речима, не дужи од половине једне кћане странице.

ГЛАСНИК АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 180,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са назнаком „за Гласник“)

Овај број закључен је 10. XI 1997. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: Младен Мозетић, ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Сремска Каменица

